

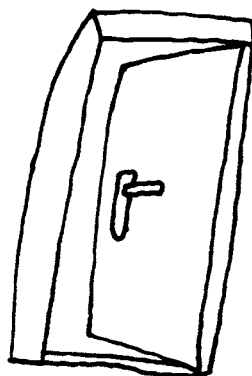
**BIENALE
LUTKOVNIH
USTVARJALCEV
SLOVENIJE**

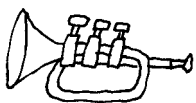
**MARIBOR
12.-15.
SEPTEMBER
2013**

**LUTKOVNO
GLEDALIŠČE
MARIBOR**

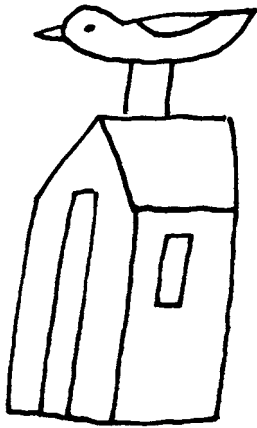
Sedmi kazalec

Lepa beseda lepo mesto najde	4
Dr. Uroš Grilc: Človek ni nikdar prestar za lutke	6
Dr. Andrej Fištravec: Lep poznopoletni uvod	7
Silvan Omerzu: Lutkovne asociacije	8
Mag. Uroš Trefalt: Lutke v času kolere	10
Festivalski lutkosled	12
Kdo je kdo od A do Ž	18
Sedma žirija	20
Sedma zgodba	22
V premislek – na ogled	50
Vesna Teržan: Pionirji [Ajša Pengov, Mara Kralj, Slavko Hočevar]	52
Vesna Teržan: Erudit [Zlatko Bourek]	62
Ali obstaja lutkovno besedilo?	67
Pogled nazaj	68
Nagrade 6. bienala Ustanove lutkovnih ustvarjalcev Slovenije	70
47 prijavljenih predstav 7. bienala	72
Sladica	74
Bienalni zakaj	76
Ustanova lutkovnih ustvarjalcev	77
Člani Ustanove lutkovnih ustvarjalcev	78
Klemenčičeva nagrada	80
Temelji	82
Kolofon	83
Kako do vstopnic	83

Mojca in živali, LGL, 1952, oblikovanje lutk: Ajša Pengov

Lepa beseda lepo mesto najde

Mojca in živali, LGL, 1952, oblikovanje lutk: Ajša Pengov

Človek ni nikdar prestar za lutke

Sedmi bienale lutkovnih ustvarjalcev Slovenije nas po dveh letih ponovno vabi, da nekaj dni v septembru preživimo v družbi zelo posebnega gledališča.

Brez strahu pred posploševanjem lahko rečemo, da je že v sami formi lutkarstva, ne glede na to, za katero tehniko gre, nekaj skrivnostnega. Poleg tega, da nas fascinira, kako se lutka iz trenutka v trenutek bori za svojo prepričljivost in kako mora lutkar iz trenutka v trenutek ohranjati svojo pozornost na skrajni točki, da se iluzija domišljjskega sveta ne bi sesedla sama vase in gledalce skozi vrata dvorane pospremila v spremstvu razočaranja, lutkarstvo namreč odpira prostor zanimivi dvojnosti. Posebna vrsta magije je hkrati opazovati, kako so lutke vodene, iz česa sestavljene in kaj nam sporočajo, saj to ustvarja enega tistih redkih trenutkov, ko hkrati vemo, da kar gledamo, ne more biti resnično, in vendar zaradi izrazne moči in ugodja, ki nam ga ta nudi, nekako verjamemo. Zaradi te sočasnosti domišljjskega in resničnega lutkarstvo morda bolj kot katerakoli druga umetnost vabi k miselni interaktivnosti in sili gledalca, da like in dejanja naseli s svojo lastno interpretacijo.

Človek nikdar ni prestar, da bi se spopadal z zagonetnostjo sveta, zato tudi nikdar ni prestar za lutke. To jesen nas čakajo v Mariboru, pripravljene pokazati najboljšo produkcijo zadnjih dveh let. Organizatorjem želim, da bi festival dobro izpeljali, vse vas, drage bralke in bralci, pa vabim k ogledu predstav.

Dr. **Uroš Grilc**,
minister za kulturo

Lep poznoletni uvod

Dragi spoštovani ustvarjalci in ljubitelji lutkovne umetnosti,

nikoli ne bom pozabil svojega prvega obiska lutkovnega gledališča na stari lokaciji na začetku sedanje Partizanske ceste. Gledali so me kar trije odri, sam pa sem dvigoval noge, ker sem imel fiksno predstavo, da bodo lutke hodile po tleh med nami otroki ...

Od tedaj je minilo že veliko časa ... Sedaj lahko uživam v lutkovni umetnosti na novem, tretjem prizorišču – v gledališču, ki je v Mariboru nastajalo od mojega otroštva.

Zame so lutke mnogo več, kot je videti na prvi pogled. In sodobni trendi v svetovnem lutkarstvu, ne glede na to, kako so navezani na tradicijo, nagovarjajo prav vse. To, kar danes dojemamo kot umetnost za otroke, je še nedolgo tega bila umetnost, veščina, spominjanje in opomin za vse.

Letošnji sedmi bienalni festival je lep poznoletni uvod v pestro umetniško jesen v našem mestu. Na ta način tudi lutkarstvo skrbi za kulturno-umetniško prepoznavnost mesta v širšem slovenskem, evropskem, celo svetovnem merilu.

Vsem, ki si bomo ogledali katero od predstav, želim obilo umetniških spodbud, marljivim organizatorjem pa srečno roko pri umetniškem razvoju festivala v prihodnosti.

Dr. Andrej Fištravec,
župan Mestne občine Maribor

Lutkovne asociacije

Ob misli na lutke se najprej spomnim nekaterih izjemnih ljudi, ki sem jih spoznal in jih povezujem z njimi. In sem jim hvaležen. Mara, Slavko, Anja, Miroslav, Karel, Tomaž, Metka in Zlatko, ponosen sem na vas.

Naslednje, česar se spomnim, je Praga. Dvakrat, prvič v začetku osemdesetih in nato v začetku devetdesetih, sem stanoval v starem predelu, le kakšnih sto metrov od znane ure. Zadrževal sem se v svoji soseski, nakupoval v istih trgovinah in hodil v iste gostilne, zato sem celotno mesto slabo poznal, sem se pa lahko po mili volji izgubljal po temačnih ulicah starega središča.

Ko sem po dolgem času še vedno lepo in spominov polno Prago ponovno obiskal in se sprehodil po meni ljubem okraju, sem pogrešal vinarno Narcis, nekoč odprto vso noč, kjer so opiti džezisti proti jutru zaigrali prelepo *Življenje je le naključje*. Ali pa jih je zaneslo v improvizacijo, dokler jih ni ozmerjal šef. Kjer je vsako noč sedela močno postarana nekdanja lepota z belo napudranim kot maska otrplim obrazom, s srhljivo dolgimi trepalnicami. Govorila je nemško, proti jutru pa skozi službeni vhod izginila neznano kam. Pogrešam trafiko na vogalu in popravljalnico igrač malo naprej. Je pa tu še vedno gostilna Pri dveh mačkah, kjer sem bil nekoč priča zanimivemu pogovoru sosedov. Prvi je razlagal, kako mu po umivanju las ostane ravno dovolj šampona za pod pazduho, drugi pa, da mu ga ostane za pod pazduho in še za 'spodaj'. Ni več kavarne in njenih plesov za starejše v prvem nadstropju. Tam so ob prvih zvokih orkestra starčki kot pobalini odskakljali po izbranke. Nekoč so preveč vnetega ostarelega plesalca na nosilih odnesli iz kavarne, on pa je še vedno milo gledal svojo plesalko, kot bi ji hotel reči, da naj kar počaka, saj bo takoj nazaj. Vendar ga ni bilo, nikoli več. In pogrešam lutkarje, s katerimi smo skoraj pol leta brez honorarjev pripravljali predstavo, ki so jo cenzorji po obveznem ogledu generalke prepovedali. Predstava je bila sestavljena iz starih praških zgodb, od katerih se mi je najbolj vtisnila v spomin naslednja:

Nekoč so v starem praškem samostanu razpisali natečaj za izdelavo kipa Križanega. Prijavilo se je veliko kiparjev in rezbarjev iz vse dežele. Še posebej goreče si je naročilo želel reven rezbar, ki je dan za

dne podnevi in ponoči iskal model z dovolj trpečim izrazom, da bi lahko ponazoril Kristusovo trpljenje. Po mesecih iskanja je končno našel želeni izraz na obrazu bolnega in sestradanega berača. Odpe-ljal ga je k sebi, dal mu je jesti in piti. Rezbar je z grozo opazil, da se je njegov trpeči izraz spremenil v hvaležni smehljaj. Pobesnel je in berača privezal na križ, pripravljen za poziranje. Trpinčil in stradal ga je, vendar brez uspeha. Minil je teden, berač pa še vedno ni imel dovolj trpečega izraza. Rezbar je postajal vse bolj okruten in nor. Ko je nekega dne vesel opazil, da berač spet dobiva svoj stari trpeči izraz, je ta dvignil trudno glavo, pogledal rezbarja, se nasmehnil in z nasmehom na obrazu izdihnil.

Silvan Omerzu,
predsednik upravnega odbora
Ustanove lutkovnih ustvarjalcev Slovenije

Namišljeni bolnik, LGL, 1998, oblikovanje lutk: Zlatko Bourek

Lutke v času kolere

Poročilo selektorja 7. bienala lutkovnih ustvarjalcev Slovenije

Priznati moram, da je bila zaradi moje desetletne odsotnosti v tej gledališki zvrsti letošnja selekcija zame velik izziv in hkrati tudi izredno doživetje, saj so bile moje misli pri razčlenjevanju predstav in ocenjevanju slovenske lutkovne produkcije zadnjih dveh let odprte, neobremenjene in sveže. **Celovitost in komparacija** sta moji glavni vodili pri poročilu letošnjega bienala.

Ogledal sem si 45 prijavljenih predstav, večino – predvsem tistih, ki temeljijo na atmosferi avtentičnega prostora in na ambientalnosti predstave – v živo. Ambientalnost postaja v slovenskem lutkarstvu vse bolj prisotna in prav je, da se klasična baročna meja med gledalcem in predstavo briše. Ne gre zgolj za formalno inovacijo, temveč za poudarjanje tega, kar je za lutke še posebej značilno – njihove neposrednosti, znakovnosti in celo angažiranosti.

Če primerjam slovensko lutkovno umetnost pred desetletjem in pol in danes, lahko zapišem, da je ta odrasla ter postala integralen in upoštevane del slovenske umetnosti. To dokazujejo številni mladi ustvarjalci, ki so se izobraževali v tujini, ali pa študentje ljubljanske akademije za gledališče, ki so doumeli alternativnost lutkovnega gledališča, animacije in njegovih interpretativnih možnosti. Precej časa je namreč trajalo, da je slovensko lutkarstvo dokazalo svoje drugačne, posebne in edinstvene izrazne možnosti. Pred petnajstimi leti je bilo veliko težje razložiti bistvo lutkovne umetnosti in najti sodelavce, ki bi v tem duhu kakovostno soustvarjali predstavo. Danes pa lahko vidimo uporabo najrazličnejših gledaliških tehnik. V veliki meri gre za prerod senčnega gledališča (kot sredstva za uprizorjanje epskih zgodb, reminiscenc ali abstraktnih slik), video projekcij (kot del modernih medijskih trendov), ponovno se uveljavljajo javajke in ustvarjalce vse bolj navdušuje preprosta igra s predmetom. Uporaba najrazličnejših lutkovnih tehnik dokazuje pravo dožemanje lutkovne umetnosti in spoznanje njene izrazne neizčrpnosti. Vse to je posledica prezračene lutkarske doline šentflorjanske in pojav močnih nekompromisnih osebnosti z resnično profesionalnim lutkarskim kodeksom.

Da je predstava celovita, je potreben skupen tok misli vseh sodelavcev. Le redko je celovitost odraz zgolj študijskega procesa predsta-

ve, v katerega vstopajo ustvarjalci, pogosteje je rezultat in odraz dolgotrajnega in kakovostnega pretoka misli ter izmenjave mnenj, ki jih zasledimo na šolah ali v izjemnih ustvarjalnih skupinah. Tako nastajajo stili, šole, trendi in izjemna obdobja.

Zadnje dveletno ustvarjanje slovenskih profesionalnih lutkovnih ustvarjalcev je potrdilo obstoj vseh lutkovnih poklicev, ki so sposobni koherentno ustvariti kompleksne predstave.

S tem je povezan tudi visok nivo animacije. Večina videnih predstav ima dobro animacijo in izvirno povezavo med igralcem in animatorjem, pri čemer ne gre zgolj za obrtniško rutino animatorja ali igralca, temveč za skupno 'delo'. Verjamem, da so k takšnim rezultatom ob specializiranih in šolanih ustvarjalcih pripomogli tudi seminarji, predavanja in delo z izkušenimi domačimi in tujimi režiserji.

Druga značilnost slovenskega lutkarstva danes je njegova raznolikost. Ne samo žanrska, ampak tudi starostna, saj so predstave namenjene različnim starostnim stopnjam. Verjamem, da gre za fenomen v tako majhnem kulturnem prostoru. Vse več predstav je namenjenih dojenčkom in malčkom. A ne kot nekakšen 'zabavni program' za vrtce, gre za dobro zamišljene in odigrane predstave z dramsko strukturo, estetsko likovnostjo in veliko mero psihološke analize predvsem pri sami pripravi predstave. Še bolj pa preseneča dejstvo, da te predstave delujejo na malčke in so zanje estetsko-vzgojno sporočilne.

Osrednji, večinski prostor zavzemajo predstave z zgodbami, pravljicami, povestmi, legendami in pripovedmi, ki z najrazličnejšimi pristopi zapolnjujejo potrebe najširšega kroga otroškega občinstva. Večina jih je dosegla korektno, kakovostno uprizoritveno raven, kar pomeni, da predstave, s katerimi se otroci najpogosteje srečujejo v gledališču, šolah, vrtcih in na različnih prireditvah, dosledno upoštevajo specifike lutkovnega gledališča in raziskujejo njegove izrazne možnosti.

Naslednja posebnost videnih uprizoritev je veliko število predstav, namenjenih mladini in odraslim. Zanimivo je, da posegajo po zahtevnih

psiholoških, filozofskih, zgodovinskih, celo političnih temah in slovenskih novitetah. Število res uspešnih predstav, namenjenih odraslim, je sicer manjše. Razlogi so enaki kot pred petnajstimi leti – neupoštevanje ali nerazumevanje lutkovnosti. Za mnoge ustvarjalce je lutkovnost zgolj likovna zasnova, formalna manira, globlje v alternativne možnosti lutkovnega gledališča za odrasle pa se ne spuščajo. Najpogosteje sem se srečeval z dvema ekstremoma – z dovršeno lutkovno predstavo in z lutkovno predstavo, videno z očmi dramskega ustvarjalca. Zadnje najpogosteje nosijo breme dramske okorelosti in nezavestno videnje karakterjev skozi igralsko-dramsko optiko. To je problem, ki muči slovensko lutkarstvo od samega začetka.

V nečem pa se slovensko lutkarstvo v zadnjem desetletju vendarle ni toliko posodobilo in izpopolnilo, kot se zdi na prvi pogled. Posebna značilnost slovenskih lutkarjev namreč še vedno ostaja radijska igra na lutkovnem odru. Navsezadnje so najuspešnejša slovenska klasična lutkovna besedila prav radijske igre. Največji vzrok izrazite literarnosti v slovenskem lutkarstvu je premajhno poznavanje in razmišljanje o specifikah, ki jih ponuja lutkovna umetnost, razbremenitev ustaljenih predstav o tem, kaj lutkarstvo je, prevlada likovnosti (vsebinska se podreja formi) in premajhna izvirnost. Lutkovno gledališče ima edinstveno lastnost sinkretizma v gledališču, kompleksnosti in enakovrednosti vseh elementov.

Če sem na začetku poudaril prednosti in kakovosten razvoj lutkarstva v igralsko-animatorskem, likovnem in režijskem pogledu, pa to ne velja za literarni in dramaturški razvoj. Izvirne ideje mnogih ustvarjalcev ostanejo največkrat le pri zamislih in ne doživijo polnovredne realizacije. Poseganje po dobri slovenski in tuji literaturi pogosto ne upošteva, da gledališče, še posebej lutkovno, predstavlja zahteven prenos besednih znakov v odrske. Glede na to, da je v lutkarstvu likovnost pomemben del uprizoritve, se vsebinske pomanjkljivosti zlahka prikrijejo s formo. Kljub temu pa dojemljivega gledalca le težka prelisicijo.

Moj izbor predstav za sedmi lutkovni bienale temelji na njihovi celovitosti. Izbral sem tiste predstave, ki izpolnjujejo celovitost lutkovne

predstave v vseh uprizoritvenih segmentih. Prav to sem pri ogledu predstav najbolj občudoval in cenil, saj predstave naredi resnično lutkovne. Še več, celovitost ustvarja identifikacijo umetnostne vrste v določenem okolju. To za sedaj dosegajo le posamezniki, ki ustvarjajo enkratne predstave. Za širši razvoj slovenskega lutkarstva v vseh segmentih pa je po mojem mnenju najpomembnejše akademsko izobraževanje. Brez tega bom morda čez desetletje in pol razmišljal enako kot danes.

Predlog predstav za tekmovalni del Bienala

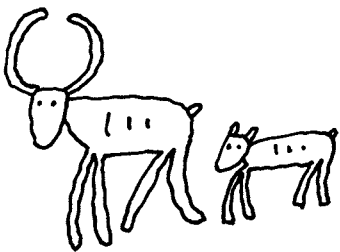
1. **Ko je Šlemil šel v Varšavo**, najbolj celovita in domiselna predstava
2. **Janček ježek**, celovita, primer enkratne igre
3. **Proces ali Žalostna zgodba Josefa K.**, celovita, natančno domišljena
4. **Ti loviši!**, celovita, inteligentna in estetska
5. **Ti in jaz**, celovita, maksimalno upošteva gledalca
6. **Bestiaires**, celovita in atraktivna (predlagam za otvoritveno predstavo)
7. **Laila**, celovita, najbolj vizualno smiselna
8. **Močeradek gre čez cesto**, celovita, najbolj doživljajska
9. **Salto mortale**, celovita, vsebinsko najmočnejša
10. **Vidkova srajčica**, celovita, likovno najbolj prisrčna
11. **Jaz, legenda**, celovita, najbolj svojevrstna in minimalistična

Predlog predstav za spremljevalni program Bienala

12. **Mož, ki je sadil drevesa**, najbolj osebno izpovedna, intimna
13. **Luknja**, najbolj absurdno hrupna (predlagam za zaključni večer)
14. **Kocke**, najbližja otrokom

Mag. Uroš Trefalt,
selektor 7. bienala

Festivalski lutkosled

Lizistrata, LGL, 1987, oblikovanje lutk: Zlatko Bourek

Četrtek

12. september 2013

17.00, *KID Kibla*

Odprtje razstave **Erudit** – lutk Zlatka Boureka

Razstava bo na ogled do konca septembra 2013.*

18.00, *Kavarna LGM*

Odprtje razstave **Pionirji** iz fundusa

Lutkovnega gledališča Ljubljana

(Ajša Pengov, Mara Kralj, Slavko Hočevnar)

Razstava bo na ogled do konca septembra 2013.*

19.00, *Velika dvorana LGM*

Odprtje festivala

Lutkovno gledališče Ljubljana,
DudaPaiva Company & Laswerk,
Kilden Teater & Riksteatret

Bestiaires

16+

20.30, *Mala dvorana LGM*

Lutkovno gledališče Maribor

Salto mortale

15+

22.00, *Klub LGM*

Lutkovno gledališče Maribor

Proces ali Žalostna zgodba Josefa K.

15+

Petek

13. september 2013

9.00, *Velika dvorana LGM*

Lutkovno gledališče Fru-Fru

Vidkova srajčica

2+

9.00, *Mala dvorana LGM*

Lutkovno gledališče Ljubljana in

Umetniško društvo Konj

Ti loviš!

2+

10.30, *Velika dvorana LGM*

Lutkovno gledališče Fru-Fru

Vidkova srajčica

2+

10.30, *Mala dvorana LGM*

Lutkovno gledališče Ljubljana

in Umetniško društvo Konj

Ti loviš!

2+

12.00, *Studio LGM*

Zlatko Bourek

'Figuretheater' – gledališče spak

Predavanje

15.00, *Velika dvorana LGM*
AEIOU, gledališče za dojenčke,
malčke in starše
Ti in jaz

1-4
[tudi do 6]

15.00, *Avla LGM*
Lutkovno gledališče Ljubljana
Laila po Laili
Prostorska postavitvev

12+

17.00, *Velika dvorana LGM*
AEIOU, gledališče za dojenčke,
malčke in starše
Ti in jaz

1-4
[tudi do 6]

17.00, *Avla LGM*
Lutkovno gledališče Ljubljana
Laila po Laili
Prostorska postavitvev

12+

18.00, *Studio LGM*
Pogovor o predstavah
Voditeljica: Amelia Kraigher

19.30, *Mala dvorana LGM*
Moment Maribor
Jaz, legenda

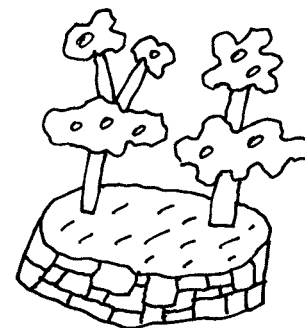
7+

21:00, *Mala dvorana LGM*
Moment Maribor
Jaz, legenda

7+

22.00, *Klub LGM*
Lutkovno gledališče Maribor
Proces ali Žalostna zgodba Josefa K.

15+

Sobota

14. september 2013

10.00, *Velika dvorana LGM*
Lutkovno gledališče Ljubljana
Močeradek gre čez cesto

2+

10.00, *Mala dvorana LGM*
Lutkovno gledališče Maribor
Ko je Šlemil šel v Varšavo

5+

11.30, *Velika dvorana LGM*
Lutkovno gledališče Ljubljana
Močeradek gre čez cesto

2+

11.30, *Mala dvorana LGM*
Lutkovno gledališče Maribor
Ko je Šlemil šel v Varšavo

5+

14.00, *Studio LGM*
Pogovor o predstavah
Voditeljica: Amelia Kraigher

17.00, *Mala dvorana LGM*
Lutkovno gledališče Maribor
Janček ježek

3+

17.00, *Avla LGM*
Lutkovno gledališče Ljubljana
Laila po Laili
Prostorska postavitvev

12+

18.30, *Mala dvorana LGM*
Lutkovno gledališče Maribor
Janček ježek (MB)

3+

18.30, *Avla LGM*
Lutkovno gledališče Ljubljana
Laila po Laili
Prostorska postavitvev

12+

20.00, *Kavarna in Klub LGM*
Lutkovna zabava

Nedelja

15. september 2013

10.00, *Velika dvorana LGM*
Lutkovno gledališče Maribor
Kocke*

1.5-4

11.30, *Velika dvorana LGM*
Lutkovno gledališče Maribor
Kocke*

1.5-4

11.30, *Mala dvorana LGM*
Lutkovno gledališče Maribor
Mož, ki je sadil drevesa*

15+

13.00, *Studio LGM*
Pogovor o predstavah
Voditeljica: Amelia Kraigher

15.00, *Studio LGM*
Ali obstaja lutkovno besedilo?
Vodja simpozija: mag. Uroš Trefalt

18.00, *Mala dvorana LGM*
Lutkovno gledališče Ljubljana
Luknja*

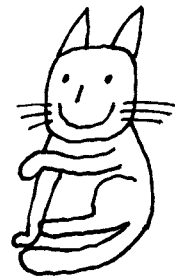
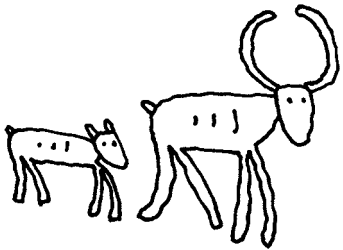
18+

19.30, *Velika dvorana LGM*
Zaključna prireditev
s podelitvijo Klemenčičeve nagrade
in nagrad Bienala

*Predstave iz spremljevalnega programa

Kdo je kdo od A do Ž

Ostržek, LGL, 1959, oblikovanje lutk: Mara Kralj

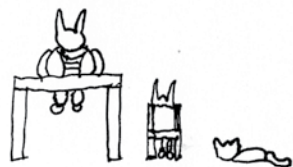
Sedma žirija

Mednarodno žirijo 7. bienala lutkovnih ustvarjalcev Slovenije sestavljajo (po abecedi):

- **Zlatko Bourek, HR**
- **Barbara Bulatović, SLO**
- **Matjaž Pograjc, SLO**

Zlatko Bourek se je rodil 4. septembra l. 1929 v Slavonski Požegi na Hrvaškem. L. 1955 je diplomiral pri prof. Kosta Angeli Radovani na Akademiji likovnih umetnosti v Zagrebu, potem ko je absolviral na Akademiji za uporabno umetnost. L. 1957 je v studiu za industrijsko oblikovanje izdelal objekt, ki je bil razstavljen na trienalu v Milanu. Bourek ima širok ustvarjalni diapazon – je slikar, kipar, grafik, gledališki režiser, scenograf, kostumograf, avtor animiranih filmov, karikaturnist in ne nazadnje 'absolutni' avtor lutkovnih predstav. Leta 1959 se je prvič predstavil javnosti z grafikami, leta 1963 pa s slikarstvom, ki je že nakazovalo smer v grotesko, karikaturo, humor in nadrealizem. Sodi med ustanovitelje Zagrebške šole risanege filma (1960), ustvaril je dvanajst animiranih filmov in tri kratke igrane; ena izmed retrospektiv njegovih animiranih filmov je bila v znamenitem MoMa v New Yorku.

Bourek je obrnil novo stran zgodovine gledališča na Hrvaškem in v Sloveniji predvsem z gledališčem figur (kot ga poimenuje sam). Kot scenograf in kostumograf je debitiral v zagrebškem gledališču Gavella. V Ljubljani je sodeloval z LGL in LG Zapik ter ustvaril lutke in sceno za osem predstav, tri od teh je režiral. Kot scenograf in kostumograf je deloval tudi v Wuppertalu, Dortmundu, New Yorku, Münchnu in Torinu ter v gledaliških središčih nekdanje Jugoslavije. Od leta 1988 je stalni član gledališča Hans Wurst Nachfahren v Berlinu. L. 2002 je postal sodelavec Hrvaške Akademije znanosti in umetnosti (HAZU), njen redni član pa l. 2010. Je dobitnik številnih nagrad in priznanj med najpomembnejšimi l. 1968 diploma na festivalu v Oberhausnu za animirani film Kapetan Arbanas Marko in l. 2005 nagrada Vladimir Nazor Republike Hrvaške za življenjsko delo. Imel je tudi vrsto samostojnih razstav po Evropi in ZDA (New York) ter sodeloval na skupinskih razstavah v Aleksandriji, Atenah, Solunu, Benetkah, Budimpešti, Wiesbadnu, Rimu, Tokiju, Caracasu, na Kubi in drugod.

Barbara Bulatović je leta 1990 diplomirala na francoski visoki lutkovni šoli ESNAM v Charleville-Mézièresu. Sprva se je usmerila predvsem na področje oblikovanja, scenografije, dramaturgije in semio-logije. Podiplomski študij je nadaljevala na DAMU v Pragi in v tem času režirala v praškem gledališču Minor. Od leta 1994 je samostojna lutkarica.

Kot animatorka, oblikovalka, režiserka in scenaristka je sodelovala z LG Ljubljana (*Bobek in barčica*, avtorski projekt *Male živali*) in LG Maribor (*O devetih mesecih*), pa tudi v številnih neinstitucionalnih in interdisciplinarnih produkcijah (Gledališče Ane Monro, Rozinteaater, Mini teater, Zavod Bufeto, Senzorialno gledališče, Fizično gledališče, Društvo lutkovnih ustvarjalcev, LG Jože Pengov in drugi) ter pri izvedbi treh lutkovnih filmov.

Z lutkovnim pristopom se loteva tem, ki obravnavajo tanko mejo med realnim in imaginarnim svetom, med konkretnim in abstraktnim, med umom in za-umom. O slednjih pričajo avtorske predstave *Otrok in svet*, *Kreda*, *Kralj Alkohol*, *Kdo je tuki nor?*, *Fokus pokus*, *Simplicissimus*, *Začaran kraj* in *Optična prevara*.

Deluje tudi kot mentorica delavnic v organizaciji Šugla (npr. gledališče predmetov) in JSKD (ročne lutke, češke marionete) ter izvaja delavnice reciklaže, odrskega glasu in primitivne manipulacije.

Njene skice in lutke so bile na ogled v Bežigrajski galeriji (*Od skice do lutke*, 2009) in v klubu Daktari (*Protagonisti*, mednarodni festival Lutke 2012).

Matjaž Pograjc, rojen v Ljubljani l. 1967, je pri 12 letih Piko Nogavičko vrgel v koš, frnikole pa podaril sosedu. Vpisal se je na računalniško gimnazijo, nato na Fakulteto za računalništvo: beg od besed ga je peljal v številke; prenehal je brati leposlovje in se utapljal v strokovnosti. Ustvaril je prvo predstavo z gimnazijci poljanske srednje šole in se vpisal še na AGRFT, smer gledališka režija. Zgodil se je Betontanc, s katerim je obiskal prve evropske gledališke festivale in spoznal, da je berlinski zid sicer padel, da pa je težje zrušiti zidove v glavah ljudi. Zato je l. 1992 zgradil svojega v predstavi *Za vsako besedo cekin*. Za 'rušilno' predstavo je prejel grand prix v Parizu in kasneje dve nacionalni nagradi Slovenije, Župančičevo in Prešernovega sklada. Z Betontancem je ustvaril 12 projektov.

L. 1994 se je zaposlil v Slovenskem mladinskem gledališču, kjer je režiral čez 20 predstav ter jih dopolnil z dvema kostumografijama in eno scenografijo. Za začetek je zrežiral Koltsovov bestseller o serijskem morilcu z imenom *Roberto Zucco*. Kritika v Sloveniji ga je raztrgala, v Južni Ameriki oboževala, v Nemčiji je bil wunderkind. Sodeloval je z Zavodom Bunker, Eksperimentalnim gledališčem Glej, Lutkovnim gledališčem Ljubljana, Prešernovim gledališčem Kranj ter s tujimi gledališkimi partnerji (Francija, Japonska, Kolumbija, Litva, Nizozemska, Srbija). Spisal je scenarij za slovenski film *Ekspress, ekspress* (režija Igor Šterk).

V povzetku: predstave, odigrane v 300 mestih, v 40 državah, na petih kontinentih, nagrade skoraj povsod; in pomembno: ena žena, dva otroka, en pes, en dom, en avto in en gumijasti čoln.

Ti in jaz

Režiserka **Katja Kähkönen**

Scenaristke **Katja Kähkönen, Katja Povše, Mateja Ocepek**

Scenografke in kostumografke **Katja Kähkönen, Mateja Ocepek, Katja Povše**

Avtor glasbe **Patryk Wilinski**

Avtor videa **Žiga Stanovnik**

Tehnični pomočnik **Igor Vuk**

Tehnik **Anže Virant**

Fotograf **Matej Povše**

Igralki **Mateja Ocepek, Katja Povše**

Dolžina predstave *40 minut*

Koproducenta **Zavod za umetnost H'art, Društvo lutkovnih ustvarjalcev**

Premiera *november 2012*

Ti in jaz je interaktivna predstava, ki iz nasprotij in podobnosti ustvarja humoren svet absurdnih situacij. Iz verige duhovitih transformacij, ki se zgodijo s pomočjo pralnega stroja, nastane nov, igriv in humoren svet sester dvojčic. Pralni stroj nepredvidljivo spreminja stvari: obleke postanejo bitja, vsakdanji predmeti dobivajo nove pomene; sestri dvojčici pa vselej iz njih ustvarita razburljive, smešne in prijetne dogodke, ko se pripravljata na praznovanje rojstnega dne.

AEIOU je neodvisna umetniška skupina, ki ustvarja na področju vizualnega in fizičnega gledališča ter gledališča predmetov za dojenčke in malčke od treh mesecev do štirih let. Predstave so igrišče glasbe, zvokov, besed, likovnega izraza, fizičnih in čustvenih dražljajev. So živo barvane komedije, ki burijo malčkovo domišljijo in zabavajo starejše.

Gledališče AEIOU so l. 2010 ustanovile lutkovna režiserka Katja Kähkönen, kiparka in likovna pedagoginja Mateja Ocepek ter lutkovna animatorka in igralka Katja Povše v sodelovanju z drugimi ustvarjalci ter psihologinjo.

AEIOU ima na repertoarju dve predstavi: *Glava dol – noge gor!* ter *Ti in jaz*. Predstavi sta vsebinsko, zvočno in likovno povsem prilagojeni psihološki in fizični stopnji razvoja najmlajših, vsebinsko pa se navezujeta na otroški vsakdan. Obe predstavi sta interaktivni, malčke spodbujata k raziskovanju in samostojnemu izražanju ter jih opogumljata, da razvijajo domišljijo. Poudarek je na stvareh, ki so tukaj in zdaj, v katerih sta vzrok in posledica vidna. Predstavi si je na več kot 180 ponovitvah ogledalo preko 10.000 gledalcev. Z njima je gledališče AEIOU gostovalo po številnih kulturnih centrih in slovenskih vrtcih ter na festivalih, med drugim na mednarodnem festivalu gledališč za otroke BRAVO! 2012 v Helsinkih na Finskem, na Bienalu Ustanove lutkovnih ustvarjalcev v Mariboru leta 2011, na festivalu Bobri v Ljubljani leta 2011 idr.

Vidkova srajčica

Avtor **Fran Levstik**

Režiserka **Irena Rajh Kunaver**

Dramaturginja **Jelena Sitar Cvetko**

Avtorica likovne podobe in

oblikovalka lutk **Monika Peskova**

Avtor glasbe **Igor Cvetko**

Glasbenik **Marjan Kunaver / Árpád Balázs – Piri**

Kostumograf **Iztok Hrga**

Tkalka **Irena Sitar**

Scenski mojster **Marjan Kunaver**

Fotografka **Urška Boljkovac**

Igralka **Irena Rajh Kunaver**

Dolžina predstave *35 minut*

Premiera *oktober 2012*

FRU-FRU lutke, Posavskega 22, 1000 Ljubljana

S www.frufru.si

K Irena Rajh Kunaver

M +386 41 663 904

T/F +386 1 53 46 808

E irena@frufu.si

Otrok, mama, bratci in sestrice, postelja, žlička in skodelica s kašo – varen dom, kjer jemo, spimo in se igramo. Svet, ki ga otrok prepozna iz lastnega vsakdana. Zunaj hiše: travnik, potok, grmovje in živali, ki jih otrok opazuje. Glej, pajek na pajčevini, ptič v zraku, bela ovca na travniku! Sonce na nebu in oblak! Tudi njih malček že pozna, nekatere z dvorišča, druge iz slikanic, saj ovčke in rake naši otroci prvič vidijo tam.

Levstikov Videk v izvedbi gledališča Fru-Fru je predstava, namenjena najmlajšim, ne le po vsebini, ampak tudi po likovni podobi, polni mehkih form, toplih materialov in živih barv, ki se v posebnem, počasnem ritmu predstave prepletajo z glasovi ritmiziranih in petih besed in drobnih instrumentov. Levstikov Videk brez srajčice tokrat ni socialna zgodba o revščini. Prav tako ni v ospredju didaktična pripoved o tem, kako nastajajo oblačila. Je sanjsko potovanje malega Vidka po domačem dvorišču. Sanje prinesejo zanimiva srečanja z znanimi živalmi in – novo srajčico. Njej se čudi celo mama. Ona se čudi vsem čudnim stvarim, tudi darilom dedka Mraza in Zobne miške. Pa se zdi, da ima ona z njimi nek poseben dogovor. Je tako tudi to pot?

Lutkovno gledališče Fru-Fru, v svojih začetkih (1984) tipično gledališče iz kovčka, postane leta 1993 profesionalno družinsko gledališče, ki znanim zgodbam za otroke išče ustrezne lutkovne podobe. Ob živo izvajani glasbi igra obeh izvajalcev razkriva skrivnostni svet oživljene resnice predmeta in pogosto povsem običajne predmete čara v lutke, ki postajajo otroško preprosti predmet resnice sveta.

Lutkovno gledališče Fru-Fru je dostej sodelovalo na več uglednih mednarodnih festivalih doma in v svetu in je dobitnik mnogih priznanj in nagrad. Fru-Frujeve predstave se redno uvrščajo na Bienale lutkovnih ustvarjalcev Slovenije, koprodukcijsko se povezuje z drugimi gledališči in kulturnimi institucijami (Gledališče Zapik, Gledališče Glej, KUD France Prešeren, Hiša otrok in umetnosti idr.). Z njim sodelujejo priznani lutkovni režiserji, likovni ustvarjalci, pisci besedil, glasbeniki in igralci. Tako Fru-Fru vse bolj postaja stičišče različnih konceptov in poetik ter dobiva značaj repertoarnega gledališča, ki vsako sezono izvede več kot 250 predstav.

Bestiaires

Avtor in režiser **Duda Paiva**

Dramaturg **Jaka Ivanc**

Avtor glasbe **Erikk McKenzie**

Oblikovalca svetlobe **Kai Roger Havn, Mark Verhoef**

Avtorja videa **Mark Verhoef, Wilco Alkema**

Lutkovni mojstri **Jože Lašič, Jim Barnard,**

Kari Noreger, Duda Paiva

Kostumografska svetovalka **Catrine Gudmestad**

Izvajalci **Iztok Lužar [SI], Ester Natzijl [NL],
Ilija Surla [SR]**

Dolžina predstave *60 minut*

Koproducenta **DudaPaiva Company & Laswerk [NL],
Kilden Teater & Riksteatret [NO]**

Premiera *Dansens Hus Oslo, 20. september 2012; LGL, 20. april 2013*

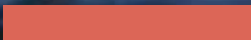
Srhljivo-magična harmonija plesa in lutk. Duda Paiva, znan po magičnem prepletanju sodobnega plesa in gledališča objekta, je v Sloveniji že pustil pečat s provokativno, filozofsko obarvano in humorno fizično predstavo *Love Dolls*. Zdaj se vrača s svojo najnovejšo stvaritvijo – multidisciplinarnim vizualnim gledališkim projektom *Bestiaires*.

Bestiaires ali 'bogovi na turneji' je šov priljubljenih grških bogov. V podobi ljudi, živali ali pošasti, ki se preobražajo v presenetljive oblike, bogovi doživljajo neuspehe ter pred gledalci, navadnimi smrtniki, ponovno slavijo svojo nesmrtnost. Mitološka bitja odstirajo zgodbo o soočanju s srhljivo avantgardno rahločutnostjo, ki je svojevrsten izziv našemu dožemanju sodobnega časa, lepega in grdega, domišljije in resničnosti.

Duda Paiva je vsestranski brazilski odrski umetnik, ki se je leta 1996 kot plesalec preselil na Nizozemsko. Njegovi poskusi, da bi spojil ples, lutkarstvo in druge uprizoritvene zvrsti, so se začeli leta 1998, ko je skupaj z lutkovno skupino Gertrude Theatre pripravil predstavo *Loot*. Od leta 2005 pa ima svojo lastno 'znamko' – DudaPaiva Company, ki utira pot zlitju modernega plesa, lutkarstva, glasbe in multidisciplinarnosti.

Duda Paiva je v zadnjih letih postal pravi festivalski fenomen – vsaka nova produkcija (*Angel*, 2004; *Morningstar*, 2006; *Bastard*, 2011) žanje nagrade po različnih lutkovnih in plesnih festivalih po svetu. Leta 2006 je bil gost mednarodnega festivala Lutke 2006 v Ljubljani, kjer je za predstavo *Angel* prejel malega princa, nagrado za najboljšo predstavo v celoti. V Sloveniji je znan predvsem po avtorstvu in režiji radikalne lutkovne predstave *Love Dolls*, ki je bila premierno uprizorjena leta 2009 v Lutkovnem gledališču Ljubljana.

Laila

Avtorja **Martina Maurič Lazar, Gregor Lorenci**
po motivih animiranih filmov Michaela Pavlátove

Režiserka **Martina Maurič Lazar**

Avtor glasbe **Milko Lazar**

Asistentka Gregorja Lorencija **Neva Vrba**

Glasbeniki **Milko Lazar, Polonca Kores,**

Bojan Gorišek

Lektorica **Tatjana Stanič**

Vodja predstave in tonski mojster **Izidor Kozelj**

Scenski tehnik **Slobodan Ilić**

Šivilji **Sandra Birjukov, Marjeta Valjavec**

Scenski mojstri **Mile Pavlović, Iztok Bobić,**

Zoran Srdić

Izvajalki **Martina Maurič Lazar, Polonca Kores**

Dolžina predstave *50 minut*

Premiera *september 2011*

Lutkovno gledališče Ljubljana, Krekov trg 2, 1000 Ljubljana

S www.lgl.si

T +386 1 300 09 70

F +386 1 300 09 80

E info@lgl.si

V predstavi so uporabljeni odlomki iz dela avtorja Ivana Vyskočila *Kratka pripoved o Albertu Kyšku*, letečem snu, ki jih je prevedla Martina Maurič Lazar.

Tragikomični lik Laile, ki jo obkrožajo oblački misli, je ustvarila Michaela Pavlátová, za oskarja nominirana in večkrat nagrajena češka režiserka igranih in animiranih filmov. Epizode, zdaj kratke kot dih, zdaj dolge kot ponedeljek, iz življenja prikupne punce, ki se ji sreča sicer kdaj pa kdaj nasmehne, a ji kmalu zatem hitro pokaže jezik, punce, ki bi si včasih želela biti lepotica, hkrati pa se kar dobro zaveda, da je bistvo drugje, punce, ki obožuje risanje, ustvarjanje filmov, poezijo in čips, sta iz dvodimenzionalne resničnosti kratkih animiranih filmov in stripov v tridimenzionalno resničnost gledališkega odra z obilo glasbe Milka Lazarja in gledaliških izumov prenesla vsestranska lutkovna in gledališka ustvarjalca Martina Maurič Lazar in Gregor Lorenci.

V zadnjem desetletju se je leta 1948 ustanovljeno **Lutkovno gledališče Ljubljana** soočalo z bistvenimi vodstvenimi in umetniškimi spremembami. Od leta 2009, ko se je gledališču pridružilo Gledališče za otroke in mlade, sedaj 24-članski umetniški ansambel letno ustvarja deset premiernih uprizoritev, obenem pa na repertoarju ohranja približno 40 naslovov iz preteklih sezon in odigra okoli 800 predstav v domačih šestih dvoranah (Veliki, Mali in Dramski oder, Oder pod zvezdami, Tunel in Kulturnica) ter na gostovanjih po Sloveniji in v tujini, skupno za okoli 100.000 gledalcev.

Repertoar zajema klasična in sodobna besedila slovenskih in tujih avtorjev s poudarjeno mislijo na najmlajše občinstvo v starosti med 1 in 12 let (zanje LGL izvaja približno 75 % odstotkov programa), nagovarja tudi mladostnike in odrasle.

Lutkovno gledališče Ljubljana sodeluje z drugimi slovenskimi gledališči in tujimi producenti ter organizira dva mednarodna bienalna festivala: *Lutke* in *Zlata paličica*.

Je aktiven član mednarodnih združenj UNIMA, ASSITEJ in Small Size.

tekmovalni program

Foto: NEJC SAJE

Luknja

Avtor **Matija Solce** po motivih romana Lewisa Carrolla
Alica v čudežni deželi

Režiser in avtor glasbe **Matija Solce**

Dramaturginja priredbe **Tea Kovše**

Avtorica likovne podobe **Marianna Stránská**

Scenografka priredbe **Larisa Kazić**

Vodja predstave in tonski mojster **Zvonimir Urbič**

Svetlobni mojster **Danilo Korelec**

Scenski tehnik **Andrej Slinkar**

Mojstri lutk, scene, kostumov **Sandra Birjukov,**
Iztok Bobić, Zoran Srdić, Marjeta Valjavec

Igralci **Miha Arh, Polonca Kores,**
Gašper Malnar, Martina Maurič Lazar

Dolžina predstave *45 minut*

Premiera *september 2012*

Potopite se v zajčjo luknjo in sledite Poznemu zajcu v grozljiv pravljичni svet. Svet čajnih skodelic, urnih mehanizmov, marmeladnih kozarcev, spominov, vonjav in zvoka starih podstrešnih vrat. Stopite v svet sanj, izklopite razum in se prepustite Aličini prizmi sveta. Pozabite, kdo ste. Ste Alica. Nadrealistična sonata, ki združuje predmetno, lutkovno in igrano gledališče, ščepec kabareta in malce več groteske, vas bo vsekakor presenetila, saj poudarja 'gledališče subjekta'. Ton, svetloba, beseda in gib so tu enakovredni impulzi, ki po načelih glasbene logike osmislijo celoto. Večplastna kompozicija, v kateri bo vsak gledalec našel svoj smisel. Namenjeno predvsem odraslim.

spremljevalni program

Močeradek gre čez cesto

Režiser **Matija Solce**

Avtorja Srečko Kosovel, **Matija Solce**

Scenograf **Primož Mihevc**

Avtorica likovne podob **Veronika Svobodová**

Dramaturginja **Jelena Sitar Cvetko**

Lektorica **Magda Lojk**

Oblikovalec svetlobe **Matija Solce**

Vodja predstave, oblikovalec zvoka

in svetlobni mojster **Aleš Erjavec**

Scenski tehnik **Andrej Slinkar**

Scenski mojstri **Primož Mihevc, Veronika Svobodová,**

Marjeta Valjavec ter **Iztok Bobič, Zoran Srdić,**

Mitja Ritmanič

Igralci **Miha Arh, Tjaša Koprivec**, k. g.,

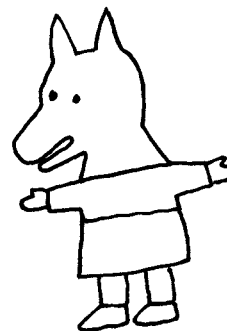
Polonca Kores in **Nika**, k. g.

Dolžina predstave *30 minut*

Premiera *marec 2013*

Ugledališčena poezija Srečka Kosovela skuša gledalce povabiti k čudenju, jih raznežiti in razigrati ter zazibati s preprostimi ritmi, ki jih ponujajo verzi. Pesniški lutkovni kolaž vodi v svet senzoričnega, glasbenega in imaginativnega gledališča. Uporabite vse svoje čute in vstopite v gledališče, ki pomeni svet – in se mu čudite! Kajti toliko zanimivega je v njem ...

V predstavi *Močeradek gre čez cesto* ni lutk. Je pa animacija! Animacija vsega: prostora, materiala, predmetov, svetlobe, zvokov, besed, ljudi. Ustvarjalci animirajo pesnika Srečka Kosovela, animirajo predstavo, animirajo gledalce. Zakaj? Ker želijo ne le uživati v podobah in dogodkih, ki jih posredujejo pesmi, ampak zajeti njihov duh. One so namreč zajemalke življenja.

Ti loviš!

Avtorica **Saša Eržen**

Režiser in avtor likovne podobe **Silvan Omerzu**

Asistentka režije **Urša Adamič**

Avtor glasbe **Mitja Vrhovnik Smrekar**

Oblikovalec svetlobe **Danilo Korelec**

Vodja predstave in oblikovalec zvoka **Alojz Sedovnik**

Svetlobni mojster **Danilo Korelec**

Scenski tehnik **Iztok Vrhovnik**

Mojstri lutk, scene in kostumov **Iztok Hrga,**

Žiga Lebar, Silvan Omerzu

Igralca **Martina Maurič Lazar, Brane Vižintin**

Dolžina predstave *30 minut*

Koproducent **Umetniško društvo Konj**

Premiera *november 2012*

Veseloigra s tekom in petjem za najmlajše v režiji celovitega lutkovnega umetnika Silvana Omerzuja je likovno izčiščena, glasbeno navdušujoča, igriva in dinamična predstava. Duhovito besedilo je zapisala pisateljica mlajše generacije Saša Eržen, ki se je s slikanico *Tista o bolhah* lani uvrstila med pet finalistov za nagrado *izvirna slovenska slikanica*.

V eni najbolj znanih in najkrajših slovenskih ljudskih pripovedk pes lovi zajca, ker mu je ta ukradel čevlje, in ga vse do današnjih dni še ni ujel. Pripovedka je bila navdih za sodobno odrsko različico zgodbe, v kateri sta zajec in pes soseda. Kot je med sosedi v navadi, se ves čas pričkata, primerjata in tekmujeta. Res sta različna: pes nosi superge, zajec čevlje; zajec ima rad korenje, pes klobase; eden bolje sliši, drugi bolje voha. Imata pa tudi nekaj skupnega – oba rada tečeta, se lovita in igrata. Med njunima hišama raste drevo. Vsak od njiju trdi, da je njegovo. Zato se za drevo pomerita v teku. Rezultat je presenetljiv – in pod drevesom nepričakovano zacveti prijateljstvo. S prijatelji pa delimo stvari, ki jih imamo radi ...

Gledališče Konj je začelo delovati leta 1993 s predstavo Jana Zakonjška in Silvana Omerzuja *Napravite mi krsto zanj*. Že prva predstava je napovedala specifično likovno poetiko in kasneje pogosto obravnavane teme, ki se gledalcu na odru razpirajo skozi neizprosni črni humor in groteskne like, vstavljene v poetičen metafizični okvir. Zgodnje dionizično razvratne predstave, ki so združevale plemenitost in prostaštvo, tradicijo in sodobnost, obscenost in spiritualnost, so bile neizpodbitno namenjene odrasli publiko, zadnja leta pa Konj ustvarja tudi za otroke ter se uspešno povezuje z raznovrstnimi gledališkimi partnerji. Predstave Gledališča Konj so prepotovale ves svet, bile izdatno nagrajene, likovno in režijsko pa jih v glavnem oblikuje nagrajenec Prešernovega sklada iz leta 2006 Silvan Omerzu.

Gledališče Konj, Vrhovčeva 13, 1000 Ljubljana

K Silvan Omerzu

E silvan.omerzu@guest.arnes.si

M +386 31 640 828

Janček ježek

Režiserka **Margrit Gysin**

Dramaturginja **Irene Beeli**

Ustvarjalna ekipa **Alenka Borec, Branko Caserman, Katarina Klančnik Kocutar, Šimon Kočič, Bor Kos, Mojca Redjko, Jason M. Smith, Maja Švagelj, Zuzana Vítková, Elena Volpi**

Izvajalka **Elena Volpi**

Dolžina predstave *40 minut*

Koproducent **Maribor 2012**

Premiera *april 2012*

Zgodba o Jančku bi bila čisto navadna zgodba o čisto navadnem dečku, če ga ne bi lepega dne spremenili v ježka. Življenje ježka pa je, čeprav se marsikomu ne zdi, vse prej kot preprosto in srčkano. Že iz postelje je težko vstati, kaj šele priti čez cesto ali objeti prijatelja. Tudi ježkovega jedilnika se ne bi razveselil noben otrok: sama jabolka, hruške in ob nedeljah mogoče kakšen deževnik za posladek.

Ampak to je predstava o dečkoježku, ki se nekega meglenega jutra odloči, da ne bo nikoli obupal in bo namesto jabolk raje iskal svojo srečno zvezdo.

Lutkovno gledališče Maribor je bilo ustanovljeno 8. 12. 1973 z namenom pripravljati in redno igrati lutkovne predstave za otroke v domači dvorani, po vsej Sloveniji in v zamejstvu. Z rastjo kakovosti se je večal tudi interes in gledališče je naglo postajalo tudi mednarodno prepoznavno, o čemer pričajo številna gostovanja na vseh kontinentih.

Prelomnega leta 2010 se je gledališče preselilo v prenovljene prostore minoritskega samostana na Lentu, kar je zaradi razkošja čudovitega prostora in najsodobnejše gledališke opreme omogočilo celostno prenovo delovanja in širitev programa. Sezono sedaj sestavlja šest premier, ki poleg najštevilnejših otrok nagovarjajo tudi mladino in odrasle. Repertoarni poudarek je na preizpraševanju lutkovnega medija ter prepletanju klasičnih lutkovnih tehnologij s sodobnimi lutkovnimi pristopi. LGM spodbuja pisanje za lutkovno gledališče in letno razpisuje natečaj za lutkovne predloge. Ob redni gledališki produkciji (cca. 25 različnih naslovov in 350 izvedb letno) ponuja še sklop dodatnih kulturno-vzgojnih vsebin in izvaja inovativne raziskovalno usmerjene projekte ter organizira mednarodni lutkovni festival Poletni lutkovni pristan.

Lutkovno gledališče Maribor, Vojašniški trg 2 A, 2000 Maribor

S www.lg-ms.si

K Andreja Lešnik

T +386 2 228 19 70

F +386 2 228 19 78

E info@lg-mb.si

Kocke

Avtorica **Nika Bezeljak** po motivih pripovedi

Ele Peroci *Hišica iz kock*

Režiserka **Nika Bezeljak**

Avtorica likovne podobe **Sabina Šinko**

Dramaturginja **Katarina Klančnik Kocutar**

Avtor glasbe **Klemen Bračko**

Oblikovalec svetlobe **Enver Ibrahimagić**

Odrski mojster **Mitja Pastirk**

Mojstri lutk, scene in rekvizitov **Mojca Bernjak, Biserka Bobnar,**

Branko Caserman, Darka Erdelji, Lucijan Jošt, Neva Vrba

Šivilja Maja Švagelj

Igralca **Barbara Jamšek, Danilo Trstenjak**

Glasbenik **Klemen Bračko**

Dolžina predstave *30 minut*

Premiera *december 2012*

Kocke so majhne in velike, lahke in težke, polne in votle, nanje lahko kaj narišemo, vanje kaj pospravimo, predvsem pa so imenitne, kadar v sebi skrivajo presenečenje. V predstavi so gradniki posebnega gledališkega sveta, kjer živita Jelka in Danilo. Predstava *Kocke* je estetsko doživetje za najmlajše gledališko občinstvo. Ne pripoveduje konkretne zgodbe, temveč se v njej igramo in se pri tem jemljemo zelo zares. Jelka in Danilo se igrata s kockami, sestavljata jih in oživljata. Zgradita si domek, svojo hišico iz kock, ter v njej svet stanovalcev in dogodkov, ki se povezujejo s podobami iz resničnega sveta: z vremenom, s fizikalnimi značilnostmi predmetov, z mejami človeškega telesa, z razmerji med osebami, s stereotipi in posebnostmi.

spremljevalni program

Foto BOŠTJAN LAH

Ko je Šlemil šel v Varšavo

Avtor **Isaac Bashevis Singer**

Režiserka **Jelena Sitar Cvetko**

Prevajalka **Savina Zwitter**

Dramaturginja **Katarina Klančnik Kocutar**

Lektorica **Metka Damjan**

Avtor likovne podobe **Svjetlan Junaković**

Oblikovalka lutk **Darka Erdelji**

Avtor glasbe **Igor Cvetko**

Oblikovalec svetlobe in tehnični mojster

predstave **Miljenko Knezoci**

Avtor poslikave lutk in scenskih elementov **Svjetlan Junaković**

Lutkovna tehnologija in izdelovalca lutk **Mirko Černic** in **Slavko**

Rakuša Slavinec

Izdelovalec scenskih elementov **Branko Caserman**

Oblikovalka kostumov **Maja Švagelj**

Igralci **Miha Bezeljak, Aja Kobe, Danilo Trstenjak**

Dolžina predstave *50 minut*

Premiera *november 2011*

Šlemil, čigar žena prodaja na trgu zelenjavo, doma pazi na otroke in sanja o velikem svetu. Sanje bi rad nekega dne uresničil in kot poljski Žid se odpravi v Varšavo. Zavije blince v prtič, naroči najstarejšemu, naj pazi mlajše, in zapusti svoj rodni Hevm. Uživa v potovanju, in ko se utruji, sezuje škornje in leže k počitku. Skrbno pazi, da so špice obuval obrnjene proti Varšavi, da bo zjutraj vedel nadaljevati pot v pravi smeri. Toda [kaj bi gledališče brez toda!] vso zadevo opazuje kovač. Ko Šlemil nič hudega sluteč sanja o lepotah obljubljenega mesta, mu špice škornjev obrne v drugo smer ... Šlemil pride v drugi Hevm, ki je skoraj tak kot tisti, ki ga je zapustil, z eno razliko – da je žena tistega Šlemila iz drugega Hevma, ki je tudi odšel v svet, precej bolj prijazna kot njegova. Po vseh peripetijah Šlemil zaključi: »Če greš v Hevm, prideš v Hevm in ves svet je en sam Hevm.«

tekmovalni program

Foto BOŠTJAN LAH

Mož, ki je sadil drevesa

Režiserka in avtorica tekstovne predloge po motivih
pripovedi Jeana Gionoja **Nika Bezeljak**
Lektorica **Metka Damjan**
Scenograf **Branko Hojnik**
Svetovalka za gib **Tanja Zgonc**
Oblikovalca svetlobe **Šimon Kočič** in **Branko Hojnik**
Svetlobni mojster **Miljenko Knezoci**
Avtor zvočne podobe in oblikovalec zvoka **Marko Jakopanec**
Obdelava scene in lutke **Lucijan Jošt** in **Gregor Lorenci**
Scenski mojster **Branko Caserman**
Garderoberka **Svetlana Maloić**

Avtor zamisli in igralec **Miha Bezeljak**

Dolžina predstave *60 minut*

Koproducent **Maribor 2012**

Premiera *september 2012*

Posaditi drevo je zgovorna metafora za skrbnost, potrpljenje, vztrajnost, vero, veličastnost, večnost, življenje. Predstava prikazuje zgodbo o samotarju, govori o naravi in vabi na sprehod v gozd – na sprehod s samim seboj. Je intenzivno srečanje igralca z veliko in plemenito zgodbo, ob kateri se sprašuje, koliko velik ali majhen je sam in kaj lahko s tem zgledom počne v lastnem življenju. Ustvarjalna ekipa sadi predstavo tako kot Jean Giono svojo pripoved: *“Ves svet bi rad opijanal z življenjem. Hotel bi, da bi življenje zakipelo kot hudournik ter se zagnalo ob vse trpke in obupane, jih oblilo z valovi radosti in jim pognalo rožnato kri v obraz.”*

Na svojem malem gledališkem planetu igralec ustvarja svoj svet. S prebojem iluzije pa ponudi sebi in gledalcem možnost, da vsi tudi zunaj dvorane ustvarimo nekaj svojega, novega in pomembnega za druge. Predvsem si moramo vzeti čas in najti mir, v katerem se soočimo s seboj in se prežamemo z življenjem.

Proces ali Žalostna zgodba Josefa K.

Avtor **Matija Solce** bežno po motivih romana Franza Kafke *Proces*

Režiser in avtor glasbe **Matija Solce**

Dramaturginja **Jelena Sitar Cvetko**

Avtorja likovne podobe **Primož Mihevc** in **Matija Solce**

Oblikovalca svetlobe **Miljenko Knezoci** in **Matija Solce**

Mojster lutk in scene **Primož Mihevc**

Mojstrica kostumov **Maja Švagelj**

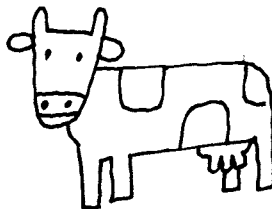
Garderoberka **Svetlana Maloić**

Dolžina predstave *70 minut*

Koproducent **Maribor 2012**

Premiera *april 2012*

V nadčasovni glasbeno-lutkovni kompoziciji se v vlogi Josefa K. znajde gledalec. Igra ga neusmiljeno prestavlja v brezizhodne situacije, seznan ga z drobovjem družbenega stroja pa tudi z intimnim svetom nekaterih Josefu K. dragih ljudi. Gledalec je postavljen v središče dogajanja, kjer se mora na milost in nemilost odgovorno podvreči procesu. Med občinstvom in okoli njega se vrstijo različne gledališke tehnike: črni humor ročnih lutk, poetičnost gledališča predmetov in kabarejska improvizacija. Stroj sistema ženeta dva igralca, glasbenika in lutkarja. Nežne lutkovne scene se izmenjujejo z močnimi ritmičnimi učinki, ki se občasno sprevržejo v koncert. Dame in gospodje, obtoženi ste!

tekmovalni program

Salto mortale

Avtor **Nebojša Pop Tasić**

Režiser, avtor lutk, scenograf in kostumograf **Silvan Omerzu**

Dramaturg **Marko Bauer**

Avtorica glasbe **Bojana Šaljić Podešva**

Lektorica **Metka Damjan**

Oblikovalec svetlobe **Šimon Kočič**

Mojster luči **Enver Ibrahimagić**

Oblikovalec zvoka **Marko Jakopanec**

Vodja animacijskih priprav **Brane Vižintin**

Lutkovna mojstra **Žiga Lebar** in **Silvan Omerzu**

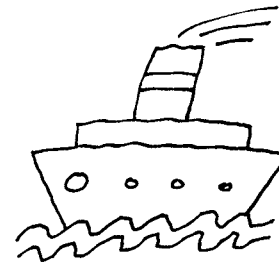
Scenska mojstra **Branko Caserman** in **Matjaž Bajželj**

Kostumska mojstra **Iztok Hrga** in **Maja Švagelj**

Igralci **Maksimiljan Dajčman**, **Barbara Jamšek**,
Boštjan Sever, k. g., **Elena Volpi** in **Anže Zevnik**

Dolžina predstave *60 minut*

Premiera *maj 2012*

Smrt pripluje v kraj, kjer ji je oznanjeno, da tu nima jurisdikcije. Dobrodošli v Mestu nesmrtnih, kjer se brez prestanka vrti ples šestih (brez)smrtnih grehov, umetni raj, v katerem vladata veselje in trgovanje, disko pri belem dnevu, oder, na katerem Bog in čas ne igrata nobene vloge. Slaba neskončnost, slaba nesmrtnost. Posebej za predstavo spisano Tasićevo dramsko besedilo združuje poznosrednjeveško temo mrtvaškega plesa in ekstazo Vidovega plesa, ne zato da bi smrt odganjalo, temveč da bi jo spet priklicalo. Kjer je dan enak dnevu in greh grehu, kjer je treba nenehoma nekaj početi, kaže staviti na tisti sedmi dan in tisti sedmi greh, lenobo, melanholično acedijo. V duhu misli 'kjer je nevarnost, raste tudi rešilno' ni za to nalogo nič primernejšega od Omerzujevega lutkovnega bestiarija.

Zoper evangelij Johna Donna zakličimo: "In, smrt, ti boš spet, smrt, ti boš živela!"

Jaz, legenda

Avtorji **Zoran Petrovič** in **Ekipa**

Režiser in avtor dramske predloge **Zoran Petrovič**

Avtorica likovne podobe **Nina Šulin**

Avtor glasbe **Andrej Hrvatin**

Oblikovalec svetlobe **Miljenko Knezoci**

Oblikovalec zvoka **Zoran Petrovič**

Scenski mojstri **Ekipa**

Izvajalci **Barbara Jamšek, Nina Šulin, Andrej Vršič**

Dolžina predstave *40 minut*

V sodelovanju z gledališko akademijo **DAMU** v Pragi
in **Lutkovnim gledališčem Maribor**

Premiera *april 2013*

Najprej ni bilo nič. Vendar je prav tam, skoraj neskončno let nazaj, nekaj počivalo. Pripravljalo se je na prav poseben dogodek. Na nekaj velikega. Na nekaj razburljivega. Na stvaritev sveta. Pravzaprav na ponovno stvaritev, saj prejšnja verzija ni bila najuspešnejša. Če smo nekoliko natančnejši, vseh dvanajst verzij pred tem ni bilo najboljših.

Vendar bo tokrat bolje. Tokrat bo čisto drugače. Uporabljene bodo prvovrstne sestavine v ravno pravih količinah in idealnem razmerju. Temu sledi stvarjenje človeka, popolnega bitja, ki mu bo poslano samo z najboljšim in najlepšim. Dobil bo glavo in za razliko od prejšnjih popolnoma zgrešenih različic jo bo znal koristno uporabljati. Glava ne bo samo okras in namenjena zgolj prehranjevalnim potrebam. Ne more. Ne sme! Ker če ne ...

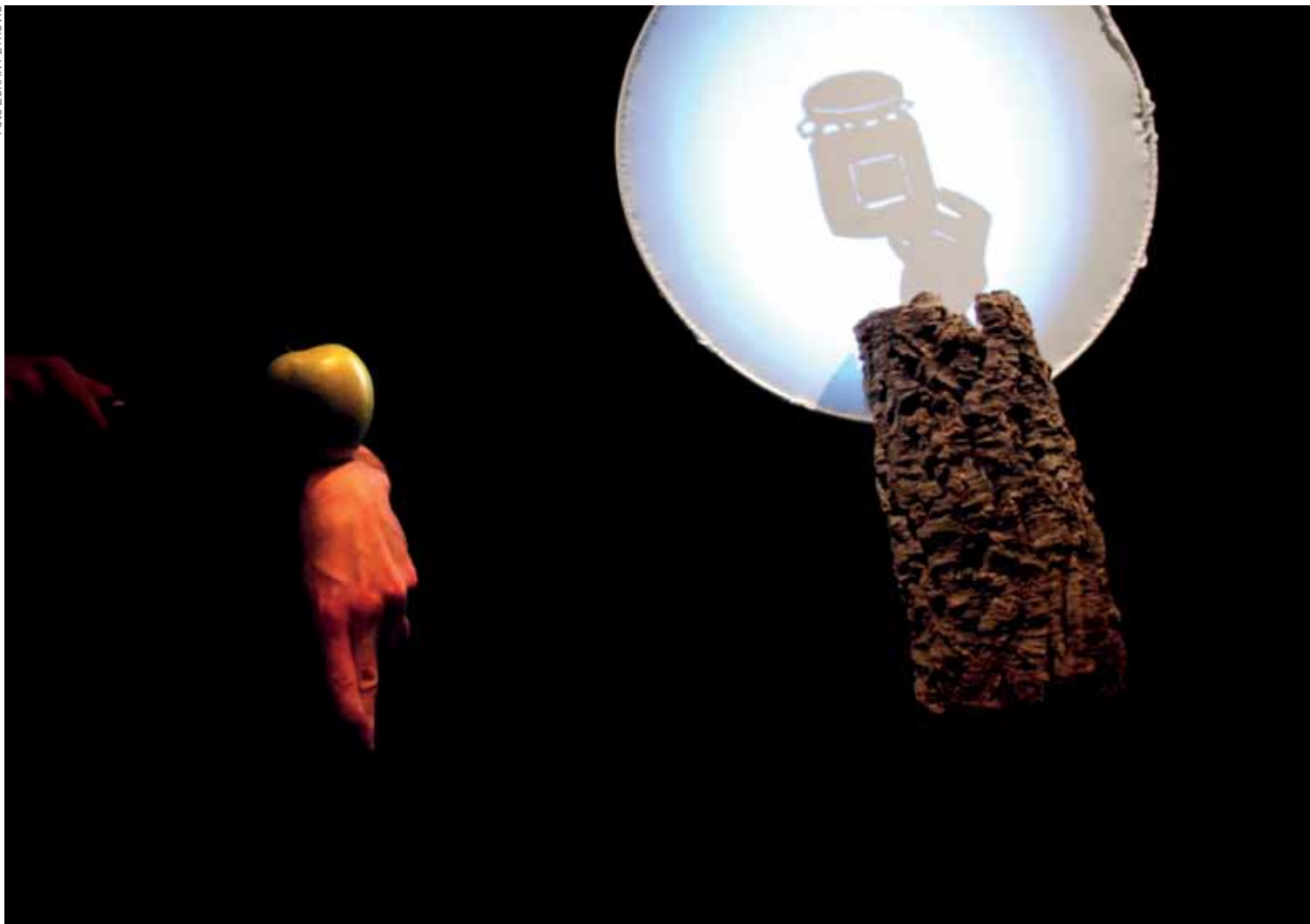
Začetki **Momenta**, katerega poslanstvo je razvijanje neodvisnega gledališča, segajo v leto 2006. Vsi projekti nastajajo skozi raziskovanje, preizkušanje, učenje in (samo)kritiko, v nenehnem iskanju izraznih možnosti in zmožnosti. Zaradi različnih ozadij ustvarjalcev so projekti zavestno raznoliki. Te raznolikosti pa so jasno izražene in medsebojno konfrontirane. Tako nastaja gledališče, ki se odmika od konvencionalnih smernic, obenem pa stremi h kakovosti, čim širši dostopnosti za raznovrstno publiko in širjenju gledališke zavesti med vsemi generacijami. K uresničevanju vizije Momenta v veliki meri sodijo projekti usposabljanja in gledališke delavnice, ki so namenjene različnim ciljnim skupinam – poklicnim ustvarjalcem in študentom umetniških akademij pa tudi mladim in otrokom z namenom ustvarjalne in gledališke vzgoje. Moment organizira mednarodni festival neodvisnega gledališča *Prestopi / Crossings*, ki opozarja na vrhunsko produkcijo mladih gledaliških ustvarjalcev z močnim vplivom na razvoj sodobnega gledališča, ki se obenem še vedno uveljavljajo v evropskem gledališkem prostoru.

Kulturno-umetniško društvo Moment
Kamniška ulica 34, 2000 Maribor, Slovenija

S www.moment.si

E info@moment.si

M +386 40 696 586 [Zoran Petrovič]

V premislek – na ogled

Mala čaravnica, LGL, 1967, oblikovanje lutk: Slavko Hočevar

Trije oblikovalci lutk – kiparka, slikarka in kipar –
trije pionirji nove likovnosti slovenskega povojnega lutkarstva

Lutke treh pionirjev slovenskega povojnega lutkarstva so hranjene v starem zaklonišču v barvitih platnenih vrečkah, ki jih delno ščitijo pred prahom in nadležnimi molji. Visijo na obešalnikih in čakajo na to, da jih kakšna pozorna roka sname, pregleda njihovo 'zdravstveno stanje' in jih malo poboža. Čakajo pa tudi na to, da se lutkarji spet enkrat odločijo izbrati prav njihovo predstavo za obnovitev in te lepe stare lutke ponovno pripeljejo pred radovedne, pozorne in vesele otroške oči. Nekatere so že bile obnovljene in podoživele aplavz ter odobravanje mladega občinstva. To jim je prijalo in jim dalo energijo, da bodo lahko še naprej potrpežljivo visele v svojih platnenih vrečkah in čakale na novo priložnost. Vsekakor pa si lutke iz petdesetih in šestdesetih let že zaslužijo kakšno muzejsko vitrino, kjer bi jih lahko dnevno obiskovali veliki in mali ljubitelji lutkarstva.

Pravi začetki sodobnega lutkovnega gledališča segajo v leto 1950, ko je Lutkovno gledališče Ljubljana (LGL) dobilo svojo lastno dvorano z marionetnim odrom na Levstikovem trgu in leto kasneje še oder za ročne lutke na Resljevi ulici v Ljubljani. Vsi trije pionirji povojnega slovenskega lutkarstva, oblikovalci lutk – **Ajša Pengov, Mara Kraljeva in Slavko Hočevar** – so v večini primerov oblikovali lutke za predstave, ki jih je režiral Jože Pengov¹. Z jim so vodili glavne pogovore o

tem, kakšna naj bo likovna podoba predstave, kje so pasti, kaj naj se poudari, kaj zanemari, v katero obdobje bodo postavili lutke in zakaj, kateri je pravi značaj, ki naj ga likovniki podelijo lutkam, in končno, kje so 'niše' za njihovo osebno izpoved, ustvarjalnost, ki presega ustaljene norme in tehnične zahteve. Izbira, ali bodo predstavo odigrate marionetne ali ročne lutke, je bila v rokah režiserja. In seveda celostne likovne podobe predstave ni brez scenografa in kostumografa², morali so res tesno sodelovati, in da je to uspevalo, je bil za služen režiser, ki sodelavce združuje in ima v svoji glavi vizijo celotne predstave.

Fritz Wortelmann (1902–1976), nemški pisatelj, založnik, dramaturg in predvsem strokovnjak, ki je razvijal nemško lutkovno gledališče, je v reviji *Figurentheater* v članku o Jožetu Pengovu zapisal nekaj ključnih misli o timskem delu, skupni gradnji predstave in Pengovovih značajskih lastnostih: "*Scenograf in oblikovalec lutk sta mu bila enako pomembna kot komponist, največkrat pa se je delo začelo že pri prevajalcu in dramaturgu, saj je pogosto želel dramsko obliko spremeniti po svoji zamisli. Vse sodelavce je poskušal navdušiti in*

Ključne predstave treh pionirjev je režiral Pengov, vendar je Mara Kraljeva sodelovala tudi z režiserjem Mirkom Mahničem in Janezom Dobeicem, Slavko Hočevar tudi z Poldetom Dežmanom, Črtom Škodlarjem, Marjanom Belino, Matjažem Lobodo, Matijo Milčinskim ter drugimi, oba pa sta sodelovala tudi z legendarnim Nacetom Simončičem.

2 Likovno podobo predstav so v tem obdobju dopolnjevali scenografi: slikar Lado Skrušny, arhitekt Ernest Franz, arhitekt Marjan Sežun, slikar Marjan Pliberšek, slikar Milan Butina, arhitekt Viktor Molka, arhitekt Marijan Amalietti, Vlado Rijavec, slikar Albin Rogelj, scenograf Sveta Jovanovič, slikarka Cita Potokarjeva; pomembne so bile tudi izdelovalke kostumov: Andra Avčinova, Magda Bidovc-Zajčeva, Majda Podvršič ... in izdelovalci lutk, poleg samih avtorjev Ajše Pengov, Mare Kraljeve in Slava Hočevarja še: Janko Štefe, Miran Prinčič, Zdenko Majaron ... in legendarni "montažer" lutk Ciril Jagodic. V začetku so avtorji lutke izdelovali tudi sami, kasneje, predvsem pri večjih projektih, so po njihovih skicah izdelovali lutke tudi sodelavci v lutkovni delavnici.

---

1 Največ zaslug za uspešen razvoj slovenskega lutkarstva ima Jože Pengov (1916–1968). Pengov se je že od svojega otroštva ukvarjal z lutkami. Sodelovati je začel že pred drugo svetovno vojno v *Pavlihovi družini* dr. Nika Kureta, ki je nadaljeval delo utemeljitelja modernega slovenskega lutkarstva, slikarja Milana Klemenčiča. Klemenčič je marionetno gledališče uvedel po italijanskih vzorih ročnih lutk. Pengov je bil prvi direktor in glavni režiser v Lutkovnem gledališču Ljubljana (LGL) do leta 1955, ko je prevzel direktorske naloge Polde Dežman. Potem se je Pengov posvetil režiji in dramaturškemu vodstvu LGL. Svoje znanje je širil tudi skozi raznovrstne inštitucije – bil je član predsedstva UNIMA, član sveta Festivala otroka v Šibeniku, član odbora Društva za odgoj djece, član odbora Zveze otroških gledališč Jugoslavije, član odbora za lutkovno dejavnost pri Zvezi kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije in član uredniškega odbora strokovne publikacije Lutka.

jim s posredovanjem svoje zamisli pomagati najti skupno rdečo nit in obliko, ki bi povezala vse ustvarjalce v enotnem hotenju. Z nič manjšo vztrajnostjo se je posvečal recitatorjem in animatorjem, z njimi neumorno vadil, jih vedno znova prepričal o svojih zamislih, jih bodril, popravljaj, jim vnemal fantazijo, jih hvalil. /.../ Pri izbiri recitatorjev je ubiral čisto svoja pota: včasih je mesece in mesece iskal glas, ki ga je slišal v svoji zamisli in menil, da je neobhoden za pravo realizacijo uprizoritve. /.../ in bil je srečen, da je lahko sodeloval s tako številnimi nadarjenimi ustvarjalci, ki so mu omogočili, da je dosegel tako visoko umetniško raven, ne da bi moral posnemati tuje vzore.”³

Vsebina predstave je bila Pengovovo izhodišče za izbor vrste lutk in do neke mere je sugeriral, kakšne oblike naj bi lutka imela. Zanj ni smelo biti nič približno. Zavedal se je, da je lutka lutkarjev instrument, in od njega zahteval, da ta instrument tehnično temeljito obvlada. Slutil je, da je animatorstvo predvsem prirojena ustvarjalna nadarjenost, šele potem tehnična veščina, podobno pa velja tudi za ustvarjalce lutk. Morda prav zaradi vztrajanja pri dovršenosti detajlov njegov režijski opus ni številčen in skupno obsega le dvajset režij (enajst marionet in devet ročnih lutk).

Milan Čečuk (1925–1978), hrvaški pisatelj, lutkar in gledališki kritik, je ocenil, da so bile Pengovove predstave z marionetami vzor celovitosti marionetnega stila in polne čiste poezije, njegove predstave z ročnimi lutkami pa vzor poenotenja raznih tipskih lastnosti posameznih vrst lutk v zelo poetično mozaično stilsko skupnost.⁴ Čečuk je Pengova poimenoval *absolutni lutkar* in s tem mislil na Pengovovo težnjo, da v umetnosti lutkarstva najde in oživi poetsko dimenzijo: “/.../ da svoje ustvarjalne vizije uresniči s pomočjo scenske lutke, ne le v skladu s snovno bitjo tega najbolj poetičnega mrtvega predmeta, ampak tudi v skladu z vsemi njegovimi možnostmi utelešenja življenja na miniaturnem odru. /.../ Mala klasična ročna lutka, javanka/javajka, naglavna in mimična lutka, marioneta – vsaka od teh vrst lutk je ne le mogla, marveč morala postati scensko funkcionalna šele, če so njene tvarne in likovne lastnosti [iz katerih izhaja njena scenska izraznost] odgovarjale vsebini predstave, najsi je lutka dominantna predstave ali samo njen mozaični delček.”⁵

Pengovov ustvarjalni opus je ob tem, da je ponovno zagnal slovensko lutkarstvo, pretvoril tradicijo v komplementarni element modernosti in hkrati modernost v funkcijo, ki se napaja iz neprekinjene

tradicije, je Čečuk lepo opisal Pengovovo vlogo. Narodni, avtohtoni značaj pa je iskal le, kadar se je to v svoji poetski komponenti lahko uravnalo z ravniyo sodobne evropske dramaturgije. In znotraj takšnih visokih standardov so izkazovali svojo odličnost Ajša Pengov, Mara Kraljeva in Slavko Hočevlar.

Ajša Pengov

Ajša Pengov se je rodila na Dunaju leta 1913, študirala je kiparstvo in diplomirala na Akademiji za likovno umetnost na Dunaju.⁶ Bila je iz premožne avstrijske družine Haberfellner, njen oče je služboval v diplomaciji. Na Dunaju je spoznala svojega bodočega moža Boža Pengova, prav tako študenta kiparstva na Akademiji likovnih umetnosti pri prof. Josefu Müllnerju (1879–1968). Skupaj sta ostala le kratek čas, saj sta se ločila že v zgodnjih petdesetih. Ajša je kmalu dobila povabilo iz sarajevskega lutkovnega gledališča, kjer je sredi petdesetih z velikimi marionetami postavila svoj prvo sarajevsko predstavo *Dr. Doolittle*. Sarajevčani so jo sprejeli z odprtimi rokami in v Sarajevu je ostala do svoje smrti leta 1980.⁷

Po drugi svetovni vojni, leta 1950, je z Božom Pengovom oblikovala svoje prve lutke za predstavo *Martin Krpan* (Fran Levstik/Jože Šorn) ljubljanskega Lutkovnega gledališča. Lutke so bile izvedene v Šoli za umetno obrt v Ljubljani pod vodstvom Boža in Ajše Pengov, sceno je oblikoval Lado Skrušny, kostume Mija Jarc, navezavo lutk pa Ciril Jagodic. Takoj naslednje leto je izvedla marionete za dve predstavi – za legendarno *Žogico Marogico* in lutke po predlogah slikarja Milana Klemenčiča za predstavo *Čarobne Gosli*. Že pri marionetah teh prvih treh predstav je pokazala svoj občutek za detajle, s katerimi je izra-

⁶ Intervju Melite Forstnerič Hanjšek z Ivico Bilekom je eden redkih virov za rekonstrukcijo življenja Ajše Pengov. Vendar je v njem navedenih nekaj podatkov, ki se razlikujejo od skopih virov v slovenskih publikacijah. V intervjuju je navedeno, da je diplomirala na Dunaju na Akademiji za uporabno umetnost [danes Universität für angewandte Kunst Wien, do leta 1934 se je imenovala Kunstgewerbeschule / Šola za umetno obrt]. V katalogu ljubljanske Bežigrajske galerije od Skice do lutke iz leta 1999 pa je zabeleženo, da je diplomirala na Akademiji za likovno umetnost na Dunaju [Akademie der bildenden Künste Wien] in da je v sarajevskem gledališču delovala od 1954 do 1964. V katalogu Bežigrajske galerije je navedena letnica njene smrti 1980, Bilek v intervjuju pove, da je z Ajšo Pengov sodeloval do leta 1983. Skratka naloga, da s sarajevskimi kolegi uskladimo podatke oziroma pridobimo ustrezno dokumentacijo. Za en podatek, ki je naveden v članku Forstnerič Hanjšekove pa zagotovo vemo, da ni točen: navedba, da je avtorica izvornih lutk za *Zvezdico Zaspanka* Ajša Pengov, ne drži, avtorica *Zvezdice* je Mara Kraljeva. Bilek je kot lutkovni mojster sodeloval pri rekonstrukciji lutkovne predstave *Zvezdica Zaspanka* LGL.

Vir: Melita Forstnerič Hanjšek, Električna se je zaiskrila iz mečev, Večer, 15. 2. 2012, str. 16.

⁷ Več podrobnosti o življenju Ajše Pengov je povedal sarajevski lutkar Ivica Bilek v intervjuju z Melito Forstnerič Hanjšek v časopisu Večer, 15. 2. 2012, str. 16.

³ Fritz Wortelmann, revija Figurentheater, 10. letnik, 2. zvezek, oktober 1969.

⁴ Milan Čečuk, Umjetnost i dijete, leto 1, št. 2, 1969.

⁵ ibd.

Foto BOŠTJAN LAH

zila značaj lutk in pretanjenost v oblikovanju materialov.⁸ Lutke so v likovnem smislu zmeraj blizu karikature, to izhaja tudi iz njihove zgodovinske vloge na dolgi prehojeni poti lutkarstva znotraj okvira zgodovine svetovnega gledališča na sploh. Ajšino pojmovanje lutke je bilo na nek način še v duhu lutkovnega izročila 19. stoletja, ko so marionete oblikovali tako, da so jih čim bolj približali oponašanju človeške podobe in njenih lastnosti, tako v telesu in obrazu kot obnašanju.⁹ Jože Pengov je v svojih režijskih zapiskih lepo opisal značaj marionet in njihov slog ter podal značajske in funkcijske razlike med marionetami in ročnimi lutkami: *“Marionete so fantazija, pravljična slika, nežnost brez utripajoče razigranosti, brez vesele razgibanosti – globoko zasanjana, lepo, tiho notranje doživetje. Simbol pasivnega in nežnega. Ročne lutke so razposajena resničnost, parodija, groteska, neugnanost, radost, poštena premetenost in celo uporaba sile za pravičen razplet. Simbol aktivnosti in moči.”*¹⁰ In Ajšine lutke so izžarevale prav to pravljično fantazijo in nežnost, bile so lepe, ponotranjene, z močnim značajem. Hkrati so bile uglasene tudi s prevladujočim likovnim slogom knjižnih ilustracij pravljič. Njihova odličnost je bila v detajlih; skrbnost in občutek za pretanjeno likovno izraznost kažejo lutke živali (volk, lisica, medved ...) za predstavo *Mojca in živali* iz leta 1952. Lik Mojce je podoben punčki, veristični igrački, medtem ko so živali v iskanju verzizma postale prave male umetnine – v lesu izrezljani mimiki, gibčnosti čeljusti, glave in telesa. Skrbno oblikovana lesena lutka, oblečena v virtuožno domišljen 'živalski kožuh' iz klobučevine, si zasluži častno mesto v kakšnem evropskem muzeju lutk.

Prav v oblikovanju volka v različnih predstavah LGL lahko vidimo razvoj oziroma tendenco k stilizaciji in modernizaciji marionet. Volk Ajše Pengov v predstavi *Mojca in živali* iz leta 1952 je veristična umetnina. Volk iz *Rdeče Kapice* Mare Kraljeve iz leta 1961 ima sicer podobno izveden 'kožuh', a že stilizirana figura brez izraznih detajlov predstavlja tip hudobnega, grotesknega volka, pa četudi so bili osnutki zanj – Marine risbice – nežne karikature. Volk Slavka Hoče-

⁸ *“Težnja po tehnični izpopolnitvi marionetne igre je omogočila po eni strani vedno večjo uglajenost odrske tehnike in mizanscene, vodila pa je tudi v nadrobnosti, v ukvarjanje z detajli, ki je za marionetni stil sekundarnega pomena, saj mora odrski prikaz pri marionetah ohraniti razmerja med velikostjo lutke in rekvizita. Pravica, da rekvizit pretirano poveča in s tem doseže smešen, groteskni učinek, je pridržana ročnim lutkam,”* je bila stroga Stanka Godnič v svojem članku Jože Pengov v Lutkovnem gledališču Ljubljana, *Lutka, revija za lutkovno kulturo*, št. 32, 1979, str. 28.

⁹ Tako so na primer marionetam naredili glave iz voska prav zato, ker je ta imel podoben odsev kot človeška koža. Vir: Henryk Jurkowski, *Zgodovina evropskega lutkarstva*, I. knjiga, Lutkovna knjižnica, Klemenčičevi dnevi, Ljubljana 1998, str. 331.

¹⁰ Jože Pengov, *Režiserjevi zapiski 1958*, *Lutka, revija za lutkovno kulturo*, št. 32, Ljubljana 1979.

Mojca in živali, LGL, 1952, oblikovanje lutk: Ajša Pengov

varja v predstavi *Volk in kozlički* (tudi iz leta 1961) pa predstavlja takratne tendence v oblikovanju ročnih lutk – je zabavljaški, skrajno stiliziran in karikiran volk, njegov kožuh iz grobe raševine je nekako strašno modern, še posebej z dodatkom – s karirastim šalom za vratom.

Predstava *Mojca in živali* je požela dobre ocene. Kritičarka Stanka Godnič je zapisala, da je bil izbor marionet upravičen: *".../ igri so dale veliko odrsko spontanost in prisrčnost. Režiral je Pengov, lutke je oblikovala Ajša Pengov, scenograf Ernest Franz. Predstava je v režijskem pogledu nadaljevala načela, postavljena pri Marogici, naredila pa je korak dalje v poetizaciji, lirizmu. Skladno sožitje otroškega in živalskega sveta so omogočile tudi domiselno oblikovane, animirane in recitirane živalske lutke."*¹¹ Godničeva je likovni slog oblikovanja lutk označila kot stilizirani poetični realizem.

Marionetna predstava *Žogica Marogica*, poimenovana tudi lutkotečna predstava, je bila na sporedu desetletja in pred kratkim se je ponovno vrnila na lutkovni oder. Ob svojem nastanku je bila označena kot pravzor moderne lutkovne igre. S to predstavo je Pengov leta 1951 na novo postavil razumevanje lutkovne dramaturgije. Stanka Godnič je menila, da *Žogica Marogica* v tekstovnem delu ni velika literatura: *".../ pač pa le preprosto, domiselno posodobljeno pravljicarstvo, ki pa je pri nas uveljavila novo tehniko lutke, lutkovne igre, režije pa tudi repertoarne smeri. Z njo je Pengov začel uresničevati svoje načelo o avtohtonosti lutke, o nepotrebnosti, da bi si vzela za odrski vzor človeka in njegovo gibanje, da bi skratka težila h gledališkemu realizmu. Posnemanje, ki bi vodilo v okornost, je nadomestilo s stilizacijo tako vizualne kot slušne plati lutkovne predstave."*¹² Pengovove zamisli in želje je v izvedbi in podobi marionet ustrezno podprla Ajša Pengov. V tej predstavi je posegla po stilizaciji lutk, obrazom dala manj izrazne poteze, se odrekla marsikateremu detajlu, ki je krasil njene zgodnejše stvaritve. Tako lutka ni več posnemala razmerij človeškega telesa in se ni poskušala približati njegovemu gibanju, temveč je poudarjala tiste dele lutke, s katerimi se ta odrsko izraža – glavo in roke, nogice pri marioneti pa seveda obdrži svojo osnovno funkcijo. *"V tehničnem pogledu je načelo neposnemanja človeka oblikovalo novo mizanscensko razčlenitev. Gibanje lutk je razdeljeno v kratke intervale ali pa je njihovo premikanje zgolj iluzorno. To omogoča posebna tehnika tekočega traku, ki daje iluzijo neomejenega gibanja in s tekočo menjavo prizorišča pri odprti zavesi ustvarja vtis njegovega širjenja in simultanosti. Scenograf ga*

*podpre s smotno grupacijo scenskih elementov, ki se izmenjujejo v ozadju odra ter podarjajo občutek premikanja sicer dokaj statične lutke v ospredju odra, kjer teče trak v nasprotno smer. Ta preprosta, a odrsko zelo učinkovita tehnika je postala tako rekoč sestavni del marionetnih predstav in jim določa tudi način odrskega oblikovanja prostora."*¹³ Tako je novitete natančno opisala Godničeva. Vendar Pengov ob iskanju modernega repertoarja in tehničnih novitet za moderno lutkarstvo ni pozabil na temelje tradicije; istega leta je postavil po Klemenčičevih likovnih zamislih Poccijeve *Čarobne gosli*. To naj bi bila najpopularnejša igra klasičnega evropskega lutkovnega repertoarja in Milan Klemenčič jo je že v 20-ih, v pionirskem času slovenskega lutkarstva, pripravil za slovensko gledališko občinstvo. Lutke po Klemenčičevi predlogi je oblikovala Ajša Pengov in tako v istem letu oblikovala lutke za dve močno različni predstavi. *Čarobne gosli* so že takrat bile klasika, zavezana estetiki preloma stoletja, *Žogica Marogica* pa je v svojem estetskem izrazu napovedala modernizacijo lutkovne predstave, v likovnem segmentu stilizacijo in občutno manj ekspresiven izraz obrazkov lutk.

Zlata ribica, 1953, je zadnja predstava v LGL, za katero je Ajša Pengov naredila marionete. Pri *Zlati ribici* so se uspešno zlili žlahtna tradicija in nova hotenja. Obrazne poteze lutk so bile skoraj daumierovsko hudomušne karikature, v skicah seveda bolj kot v realizirani lutki. Izžarevale so esprit in odličnost klasičnega lutkovnega izročila. Naslovno marioneto Zlate ribice je Ajša načrtovala tako, da je njena tehnična izvedba omogočala animacijo gibkosti celotnega telesa, tako da je lahko nazorno upodobila ribo, ki plava. Njene zlate luske so izdelane iz čipkastega pozlačenega stanjola. Predstavo *Zlata ribica* so si pričevalci zgodovine slovenskega lutkarstva zapomnili po scenskem in kostumskem bogastvu ter po razpoloženju prave poetične pravljice. Ajša Pengov se je izkazala tudi v prefinjeni domišljiji in skrivnostni očarljivosti. Kljub temu je Stanka Godnič okrcala to predstavo: *"Zlata ribica je nadaljevala zastavljeno smer, obenem pa je režija J. Pengova prišla malce navzkriž z načelom o lutkinem neposnemanju realnega življenja. Iskala je v smeri artizma, ki je želel dokazati moč lutke tudi s privzemanjem odrskih funkcij pravega gledališča – npr. ples orientalske plesalke."*¹⁴ Takratni kritiki so bili strogi, a so ob tem vztrajno poudarjali napredek slovenskega lutkarstva. Sodobnih tendenc so se veselili in dobre predstave so znali tudi ustrezno strokovno oceniti, jih pohvaliti in jih v primerjalni metodi ustrezno uvrstiti v jugoslovanski in evropski okvir. K

¹¹ Stanka Godnič, Jože Pengov v Lutkovnem gledališču Ljubljana, Lutka, revija za lutkovno kulturo, št. 32, 1979, str. 27.

¹² ibd., str. 25.

¹³ ibd., str. 25/26.

¹⁴ ibd., str. 28.

Foto BOŠTJAN LAH

temu so pripomogle tudi dobre ocene tujih strokovnjakov na mednarodnih festivalih in simpozijih. V zgodnjih petdesetih si je Ajša Pengov s svojim pretanjenimi kreacijami marionet v LGL zagotovila visoko mesto med evropskimi lutkarji. Kljub temu da je v Lutkovnem gledališču Ljubljana kot kiparka in oblikovalka lutk službovala le slaba tri leta (1950–1953) in ustvarila lutke za pet predstav, je vseh pet zapisanih v antologijo slovenskega lutkarstva.

Mara Kralj

Leta 1953 je v Lutkovno gledališče Ljubljana kot oblikovalka lutk prišla Mara Kraljeva. Tudi Mara Kralj je rojena Dunajčanka. Leta 1909 se je rodila v znameniti družini Jeraj. Oče Karel je bil glasbenik, koncertni mojster dunajske dvorne opere, mati Vida pesnica slovenske moderne. Njihov dom na Dunaju in kasneje v Ljubljani je bil zbirališče takratne kulturne srenje. Tri sestre so živele v sami srčiki kulturnega dogajanja, zato ne čudi, da so se vse tri zapisale umetnosti. Starejša sestra Vida je bila violinistka, mlajša Oli pa čelistka. Mara se je vpisala v Srednjo tehnično šolo v Ljubljani na Oddelek za keramiko, šolo uspešno zaključila leta 1928 in se istega leta poročila s slikarjem Tonetom Kraljem. V slikarstvu se je izpopolnjevala v Parizu in Firencah, oblikovanje lutk in filmskih mask pa je študirala v Pragi v studijih Barandov.¹⁵ Od leta 1947 je delala kot maskerka pri Triglav filmu in sodelovala tudi pri prvem slovenskem celovečernem filmu *Na svoji zemlji*. Leta 1953 se je zaposlila v LGL in tam ostala kot ustvarjalnica lutk vse do leta 1964. Leta 1968 je za televizijsko serijo o Butalcih ustvarila prve mimične lutke. Prve oddaje so potekale v živo. Podoben tip lutk je naredila leta 1969 za Lutkovno gledališče Jože Pengov v Dravljah. Ukvarjala se je tudi z malo plastiko in ilustracijo ter portretirala. Sredi osemdesetih se je za kratek čas vrnila v LGL, da je pomagala spraviti k življenju *Pravljico o carju Saltanu* po skicah svojega moža Toneta Kralja in po režiserskih napotkih Jožeta Pengova. Predstavo je režiral Edi Majaron leta 1985 in čez dve leti je predstava dobila tudi svojo televizijsko verzijo. Mara Kraljeva je umrla v Ljubljani leta 2010.

Prva predstava, pri kateri je Kraljeva oblikovala lutke, je bil *Obuti maček* leta 1953, osnutke za sceno pa je prispeval Tone Kralj. Mara Kraljeva je na nek način nadaljevala tam, kjer je končala Ajša Pengov. To sled lahko vidimo na primer pri detajlih, kot je natančno izrezljana in oblikovana marioneta leva ali pa obrazna izraznost ministra, proti stilizaciji in tendenci k manj detajliranim in izraznim lutkam pa je krenila pri oblikovanju marionete naslovnega junaka *Obutega mač-*

Ostržek, LGL, 1959, oblikovanje lutk: Mara Kralj

¹⁵ Edi Majaron, Mara Kralj 1909–2010, Delo, 30. 10. 2010, str. 16.

ka. Stanka Godnič je ocenila, da se je Kraljeva s svojimi prvimi lutkami občutljivo vživela v njihove stilne posebnosti in možnosti ter da je še naprej razvijala poetični romantizem, kot je Godničeva označila slog Ajše Pengov. Priznala ji je dober občutek za lepo in dopadljivo, pa da se je znala izogniti grozljivosti in jo nadomestiti z grotesknostjo in s smešnostjo: "*Zelo so se ji posrečile humorne upodobitve lutkovnih junakov. Vizualni učinek in likovno skladnost je dosegla s skrbno izbranimi poudarjenimi detajli.*"¹⁶

Največji uspeh, ki ga je doživela kakšna lutkovna predstava LGL (poleg *Žogice Marogice* seveda) pa je požela predstava *Zvezdica Zaspanka*, ki je bila postavljena na oder leta 1955. Postala je priljubljena pri mladem občinstvu in igrali so jo desetletja, zelo dober odziv pa je doživela tudi pri domačih in mednarodnih lutkovnih strokovnjakih. *Zvezdica* je bila celostna umetnina, kjer so se srečno ujeli vsebina [avtor besedila Fran Milčinski Ježek], njena likovna interpretacija [Mara Kralj] in režija [Jože Pengov]. Godničeva je pohvalila odrsko slikovitost situacij, veselo karikiranje značajev, privlačno zaporedje dinamičnih kratkih sekvenc, nevsiljivo povezavo vizionarskega in realnega dogajanja, ki so ga omogočile razgibane in privlačne upodobitve, a hkrati je poudarila, da *Zvezdica Zaspanka*, sicer kot vrh neke usmeritve, vsebinskih in stilnih premikov v to zadano smer ni prinesla.¹⁷ Matjaž Loboda je *Zaspanko* tudi ocenil kot vrh nekega obdobja in ji pripisal čistost sloga kot rezultat Pengovovega videnja poetičnih možnosti marionetnega gledališča.¹⁸ Večina domačih kritikov je predstavi podelila laskave ocene in izrazila navdušenje nad *Zaspanko*, ki jo je ob gostovanju v Ljubljani leta 1957 pohvalil tudi veliki poznavalec lutkovne umetnosti, ruski lutkar Sergej Obrazcev, ki je dobil v dar dvojnico *Zaspanke* za svojo zbirko lutk. Ta mala dvojnica je pomagala pri rekonstrukciji vseh marionet *Zvezdice Zaspanke*, potem ko je celotna predstava (lutke, rekviziti in scenografija) zgorela v požaru.¹⁹ Rekonstrukcija *Zaspanke* v novem tisočletju pa je pokazala, kaj pomeni roka in kako se skozi roko

izražata um in temperament ustvarjalca. Juhani Pallasmaa v svoji odlični knjižici *Misleča roka* navaja misel Johna Bergerja o poistovetjenju in zlitju ustvarjalca s svojim izdelkom: "*Vsaka potrditev ali zanikanje te pripeljeta bližje k predmetu, dokler nisi končno tako rekoč znotraj njega; obrisi tega, kar si narisal, ne označujejo več roba tistega, kar si videl, temveč rob tega, kar si postal.*"²⁰ Zaspanka izpod prstov Mare Kralj je bila ljubka nedolžna deklica z žarom v očeh in neopredeljivim sijajem na obrazu, kot čisto prava zvezdica. Njena replika, ki je nastala ob rekonstrukciji celotne predstave, pa ji je sledila le v splošni obliki obrazka, a dušice, ki jo je imel Marin izvirnik, oblikovalcem repliki ni uspelo vdihniti. To dejstvo je pravzaprav presenetljivo, saj so sledili izvirniku do potankosti, a preprosto niso mogli nadomestiti avtoričine roke, ki je pred 60 leti prenašala svoje impulze in čustva v malo Zaspanko. V takšnih drobnih stvareh se kažejo odlike Mare Kraljeve. Zdi se, da ta primer dobro ilustrira Pallasmov toz, da mora ustvarjalec posebiti orodje, instrument, ponotranjiti naravo materiala in se navsezadnje spremeniti v lastni izdelek, bodisi stvaren bodisi nematerialen. Včasih postane fizična podobnost ali resonanca med umetnikom/ustvarjalcem in njegovim delom presenetljiva.

Naslednja pomembna predstava marionet Mare Kraljeve je bil *Ostržek* leta 1959, dinamična predstava, ki je potrdila Pengovovo smer modernizacije. Prinesla je stilizacijo lutk, nežne grimase, obrazni tip lutke (npr. deček), ki ga je Mara že nakazala v predstavi ročnih lutk *Medveda lovimo*, pri oblikovanju živalskega lika črička pa je se je izkazala podobno virtuožno kot Ajša Pengov pri živalih v predstavi *Mojca in živali*. Milan Čečuk je predstavo *Ostržek* visoko ocenil in nakazal ključne razlike med marionetami in ročnimi lutkami: "*Ni nakučje, da je Pengov Ostržka uresničil z marionetami, Volka in kozličke pa z ročnimi lutkami. Stari mojster Pepe uči svojo oživljeno lutko hoditi in iz tega izhajajo vse Ostržkove zgode in nezgode. Tega prizora učenja hoje, tega najbistvenjšega ekspozicijskega dogajanja si gotovo ne moremo zamisliti z ročno lutko, ker pravzaprav nima nog (te so odveč, celo kadar jih lutka ima zaradi vizualnih efektov). /.../ V tem prizoru pa je marioneta neobhodna, ne le zato, ker ima vse ude, marveč bolj zato, ker v teh udih skriva vso poetično draž nespretnosti otroka, ki se uči svojih prvih odrejenih, premišljenih in smiselnih gibov. Z druge strani pa so ročne lutke kot ustvarjene, da prepričljivo izrazijo gibčnost vsake živali – in ker jim je ob tem svojska tudi groteskna narava, se je Pengov po svojem nezgrešljivem občutku za izrazna sredstva lutkovne scene moral odločiti za njih,*

¹⁶ Stanka Godnič, Jože Pengov v Lutkovnem gledališču Ljubljana, Lutka, revija za lutkovno kulturo, št. 32, 1979, str. 29.

¹⁷ ibd.

¹⁸ Matjaž Loboda, Beležke o lutkarju in njegovem delu, Lutka, revija za lutkovno kulturo, št. 32, 1979.

¹⁹ V požaru, ki je izbruhnil v delavnicah Viba filma, je bil uničen odrski fundus dveh tako pomembnih postavitev, kakršni sta bili *Zvezdica Zaspanka* in *Sinja ptica*. Zgorele so pristrčne lutke Mare Kraljeve in scena Ernesta Franza za *Zvezdico*, uničen je bil pomembni likovni dosežek Franceta Miheliča, ki je obogatil predstavo *Sinja ptica*. Vprašanje obnove teh dveh dosežkov se ni zastavljalo le lutkovnemu gledališču, temveč vsej gledališki in kulturni javnosti.

Zvezdica Zaspanka je bila rekonstruirana v letih 2006–2008, *Sinja ptica* pa očitno ne bo mogoče obnoviti. Kljub obnovitvi *Zvezdice Zaspanke* je nastala neprecenljiva škoda za zgodovino slovenskega in evropskega lutkarstva, saj so v tem nesrečnem požaru zgorele izvirne lutke dveh ključnih umetnin slovenskega lutkarstva.

²⁰ Juhani Pallasmaa, *Misleča roka*, zbirka Varia, Studia humanitatis, Ljubljana 2012, str. 60/62.

Mala čarovnica, LGL, 1967, oblikovanje lutk: Slavko Hočevar

da bi se živalski liki v znani lutkovni igri Jana Grabowskega – *Volk in kozlički* – v blagi satiri (bolj sporočilo odraslim kot otrokom) lahko povistovetili z vsebino in smislom svojih replik.”²¹ Poleg marionet za predstave *Lenuh Poležuh* (1956), *Srečni princ* (1958) in *Rdeča kapica* (1961), ki so vse sledile takratni maksimi po čim manj izraziti obrazni fizionomiji, poenostavitvam in stilizaciji, je Kraljeva oblikovala še niz lutk za predstave odra ročnih lutk.

Leta 1954 se je z oblikovanjem lutk za predstavo *Kljukčev rojstni dan* uvrstila med oblikovalce, ki so nadaljevali izročilo predvojnega slovenskega lutkarstva z liki Kljukca, Gašperčka in Pavlihe. To zgodnje izročilo je podrobno analiziral in opredelil dr. Niko Kuret. Pavliha je bil tudi priljubljen lik v času partizanskega lutkovnega gledališča (Pavlihov oder) in je kasneje postal slovenski lutkovni junak.²² Kraljeva je pri oblikovanju Kljukca ostala znotraj običajne tipizacije tega lika in naredila ljubekega in simpatičnega veseljaka, oblečenega v slovensko narodno nošo in s klobučkom. *Kljukčev rojstni dan* sodi v trilogijo *Tri čudne zgodbe*, ki sta jo dopolnili še *Čarobna skrinja* in *Zgodba okrog tete Kunigunde* (1954). Lutke v obeh predstavah sledijo Marini stilizaciji obrazov, podobno kot lutke v predstavi *Medveda lovimo* (1955).

Kraljeva je kot oblikovalka lutk sodelovala še pri dveh antologijskih marionetnih predstavah. Prva je bila *Sinja ptica* (1964) po predlogi slikarja Franceta Miheliča, druga je bila *Pravljica o carju Saltanu* (1985), ki je nastala po predlogi njenega moža Toneta Kralja. Že res, da sta obe predstavi nastali po likovnih zasnovah dveh slikarjev, ki sodita v jagodni izbor zgodovine slovenskega slikarstva, vendar ob tem nikakor ne smemo zanemariti samega oblikovanja lutk. Tista, ki je narisane lutke iz likovnih predlog spravila v življenje in lutkam dala nekaj več kot le obliko, je bila Mara Kralj. Obe predstavi sta bili vrhunski prav zaradi svoje likovnosti, seveda je k temu pripomogla tudi dobra režija ter v skladu z njo animacija, recitacija igralcev in tudi glasba. Stanka Godnič je zapisala, da je LGL leta 1964 spontano dozorelo za svoj najvišji vzpon, za uprizoritev Maeterlinckove *Sinje ptice*, ki jo je priredil dramaturg predstave Janko Kos, režiral pa Jože Pengov.²³ Poleg slikarja Miheliča je sodeloval tudi skladatelj Uroš

Krek. To je bil pomemben dogodek ne le za lutkarsko, ampak tudi za širšo gledališko ustvarjalnost. “*Takšna, kakršna je bila, je Sinja ptica lahko zaživela le na lutkovnem odru, saj je na njem dosegla sugestivnost totalnega gledališča.*”²⁴ Predstava *Sinja ptica* je prejela nagrado Prešernovega sklada za leto 1965.

Mara Kralj je dobro poznala lutkovno zgodovino in teorijo, ustvarila je nekaj člankov in med drugim zapisala: “*Lutka ne prikazuje resničnega človeškega telesa in njegovih gibov, zavestno se odmika od pororcev človeških udov. Ni nekaj individualnega, temveč je tip. Njeno težišče je v njenih s svincem obteženih nogah, ni torej niti naravno. To določa način njenega gibanja, in ravno ta togost, ki jo stalno spremlja, ji daje stil. Kakor telo tako je tudi izraz njenega obraza tipičen, ni duševno razgiban, temveč pomeni povprečni značaj vloge. Temu se morata prilagoditi vsebina in oblika, iz tega izhaja nujnost marionetnega gledališča. Lutke so brezčutne, lahko samo delajo.*”²⁵

Slavko Hočevar

Tretji oblikovalec lutk, ki je v drugi polovici petdesetih let začel svojo kariero v LGL, je bil kipar Slavko Hočevar. Rodil se je v Ljubljani leta 1927. Študiral je kiparstvo na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost, kjer je diplomiral leta 1956. V letih 1956–1970 je bil likovni vodja v LGL, pozneje pa se je posvetil pedagoškemu delu. Uvajal je nove tehnološke prijeme, kar je prispevalo k sodobnemu razumevanju gledališke lutke kot likovne umetnine.²⁶ Njegove lutke so bile duhovite, uporabljal je prvinske stilizirane oblike, pri izdelavi lutk je kombiniral različne materiale. Les in usnje so pogosto zamenjali novi materiali, kot so penasta guma, različne plastične mase, trikotaža, idr. Napisal je tudi več strokovnih člankov.²⁷ Slavko Hočevar je umrl leta 1996 v Ljubljani.

Prve lutke v LGL je naredil leta 1956 za predstavo *Hudobni graščak* v izvedbi ročnih lutk. Preden je Hočevar oblikoval lutke za predstavo *Volk in kozlički*, ki jo Matjaž Loboda uvršča v vrh tretjega obdobja LGL in je prinesla korenite spremembe na oder ročnih lutk, je Hočevar oblikoval lutke za niz predstav tako za marionetni kot za ročni oder. Med tiste, ki so morda že premikale meje, vsaj zagotovo v likovnem smislu, sodi predstava *Dva potepina* iz leta 1959. Sceno tipičnih kassnih petdesetih, ki je napovedovala estetiko šestdesetih, je oblikoval arhitekt Marijan Amalietti. Hočevar ga je dopolnil z marionetami,

21 Milan Čečuk, *Umjetnost i dijete*, leto 1, št. 2, 1969.

22 Jelena Sitar, Pavliha & Niko Kuret, publikacija razstave, Pokrajinski muzej Koper, 2007.

23 Janko Kos je zapisal, da je Jože Pengov z realizacijo *Sinje ptice* do konca uresničil svoje zamisli idealne lutkovne predstave, ki je terjala predvsem združitve klasičnega teksta z ustrezno likovnostjo in pa z zahtevno odrosko-likovno tehniko. Odločilnega pomena je bila okoliščina, da je s pomočjo Miheličevih likovnih skic lahko Maeterlinckovo novoromantično pravljico prenesel v moderno grotesknost nadrealizma, pri tem pa sodobna tehnična sredstva funkcionalno podredil tekstu in njegovim estetsko-duhovnim komponentam.

Vir: Dr. Janko Kos, *Iz tradicije v moderno lutkarstvo*, Zbornik 25 let LGL (1973), Lutka, revija za lutkovno kulturo, št. 32, 1979.

24 Stanka Godnič, Jože Pengov v Lutkovnem gledališču Ljubljana, *Lutka*, revija za lutkovno kulturo, št. 32, 1979, str. 30.

25 Mara Kralj, *Nekaj o lutkah in lutkovnem gledališču*, Kmečka žena, št. 7, 1950, str. 7.

26 Od skice do lutke, Slavko Hočevar, Bežigrajska galerija, Ljubljana, oktober 1994.

27 Slavko Hočevar, *Lutkovna plastika*, Lutka 1966/67.

ki so koketirale z nekaterimi sodobnimi otroškimi knjižnimi ilustracijami, in hkrati uporabil izrazito moderne materiale. V tistem času so prihajali na trg plastični materiali, moderni sta bili trikotaža in penasta guma, poteze lutk so bile karikirane in hkrati tipizirane, podobno kot takratna industrijska produkcija otroških igrak. Z likovnega vidika je bila to zagotovo ena modernejših predstav.

Predstava *Volk in kozlički*, postavljena na oder leta 1961, pa je po sodbi takratne strokovne javnosti pomenila premik v repertoarju, tehniki in postavitvenih načelih ročnih lutk. Mejnik je bila tudi zato, ker se je poleg ročnih lutk pojavila javanka/javajka in razširil se je scenski prostor. Do takrat železni repertoar Pavlihe in Kljukca so tako na odru ročnih lutk zamenjali novi junaki. Stanka Godnič je navdušeno zapisala: "Sezona 1961/62 je nenadoma, prepričljivo in temeljito uveljavila sodoben stil ročnih lutk. /.../ Začetek tega razcveta je bila Pengovova režija Volka in kozličkov, zelo samostojne, z mnogimi svežimi detajli obogatene dramatisacije pravljичnega motiva bratov Grimm, ki jo je za lutke pripravil Jan Grabowski. Tehnika javanskih lutk je vnesla nove animacijske možnosti, razgibanost, ki jo je režiser v polni meri tudi izkoristil. Slavko Hočevar je v novi tehniki še razvil svoj likovni talent za lutkovno plastičnost. Vladimir Rijavec je kot scenograf hvaležno izrabil možnosti povečanega odra."²⁸ Dr. Janko Kos se je strinjal z Godničovo: "Potem ko je v vse do leta 1960 v svetu ročnih lutk skoraj neomejeno vladala vrst ljudske burke v tradicionalni likovni in igralni podobi, je Pengov ob Volku in kozličkih na mah ustvaril tip moderne ročnolutkovne predstave. Slavko Hočevar mu jo je velikopotezno opremil s stiliziranimi lutkami, ki so s kombinacijo tradicionalnih ročnih in pa javanskih lutk odprle animaciji čisto nove možnosti; tej težnji je sledila tud čista likovna scena. Preboj iz tradicije v modernost je bil s tem posrečeno dognan do konca."²⁹ Hočevar je vzpostavil lepo likovno in oblikovalsko nianso med mehкими prikupnimi kozlički, duhovitima racmanom in raco ter grobim raševinastim volkom, ki pa je vendar ljubeč s svojim velikim gobcem in dolgim jezikom. Oblika in značaj lutk sta se lepo zčila v učinkovito izrazno celoto.

Tudi pri *Malem strahu Bavbavu* (1964) je Pengov pomešal več lutkovnih tehnik, a odločitev je bila pretehtana in dramaturško upravičena. Loboda je ocenil, da je bil rezultat stilno čist in se je sestavil v ubran mozaik. Prepletel je mimične lutke, ki so rojene iz groteske, in javanke, rojene za pravljico in poetičnost, kot je lepo opisal Čečuk.

²⁸ Stanka Godnič, Jože Pengov v Lutkovnem gledališču Ljubljana, Lutka, revija za lutkovno kulturo, št. 32, 1979, str. 36/39.

²⁹ Dr. Janko Kos, Iz tradicije v moderno lutkarstvo, Lutka, revija za lutkovno kulturo, št. 32, 1979, str. 40.

To je dobro razumel Hočevar, uporabil je nove materiale za izdelavo lutk in vsebini pravljice ter materialom izbral ustrezno obliko. Stilizacija je pri strahcih ustvarila fantazijska bitjeca, pri mimičnih lutkah mornarjev pa zabavno tipizacijo obrazov. "Konfrontacija enih in drugih lutk je tu virtuozna scenska kombinatorika, ki poezijo pravljice napravi prepričljivo šele v spopadu z groteskno podobo stvarnosti. Ona je sine qua non predstave in prav z njeno pomočjo – obdelana v neštevilnih izredno natančnih scenskih detajlih, tako tistih malih vsake posamezne lutke ali onih velikih, ki imajo značaj skupnega gibanja vseh lutk ali grupe lutk – predstava tudi doseže svoj glavni namen pri malih in velikih gledalcih. Enostavno se ne boje več strahov, ker jih je mali strah Bavbav prepričal, da se tudi strahovi lahko človeško bojijo."³⁰ Lepši poklon, kot ga je dal predstavi Čečuk, bi Hočevar težko dobil. Hočevar je pričaral zaključen svet moderne lutkovne groteske in to groteskno likovno kreacijo je dopolnjevalo živahno odrsko gibanje, tradicionalni rekviziti ročnega lutkarstva so se ustrezno včlenili v moderno scensko zasnovo.

Z marionetno predstavo *Mala čarovnica* (1967) je Hočevar naredil nov korak k osamosvojeni funkciji rekvizita v marionetni igri, je ocenila stroka, saj rekvizita več ne oživi le intervencija lutke, temveč on oživi sam od sebe v svoji samostojni animacijski točki. Pri oblikovanju obrazov čarovnic je Hočevar razigral svojo domišljijo in z razliko v izrazu poudaril 'drugačnost' male čaravnice. Kostume iz takratnih sodobnih materialov je oblikovala Majda Podvršič Pengov, skladno celovitost predstave pa je dopolnil scenograf Vlado Rijavec. Hočevarja so podobno kot Pengova zanimale nove tehnološke pridobitve, ki so omogočale drugačne prijeme v postavitvi predstav, podobno raba novih materialov, ki so počasi nadomeščali stare in omogočili drugačen, modernejši estetski izraz. Na prvi pogled se zdi, da je Hočevar največ prispeval k modernizaciji ročne lutke, vendar je s svojim pristopom k marioneti naredil nekaj zanimivih posegov, poleg *Male čaravnice* še Simončičevo *Nenavadno pravljico* in *Pekarno mišmaš* Svetlane Makarovič. Vsaki predstavi je domislil ustrezno stilizacijo, povlekel značajske poteze likov v duhovit igrivi spekter *comédie del'arte* (predstava *Igrajmo se poroko*, M. Milčinski in J. Rode), drugje spet krepko linijo karikiranih likov, izdelanih iz lesa (predstava *Krasen cirkus* M. Marinca). Hočevarjev opus je obširen, ustvaril je lutke za več kot trideset predstav, ob tem je raziskoval materiale, preizkušal novo odrsko tehniko in iskal nove smeri tako pri ročnih lutkah kot pri marionetah. Nedvomno gre za ustvarjalca, ki je s svojo odličnostjo odločilno zaznamoval zgodovino LGL.

³⁰ Milan Čečuk, Umjetnost i dijete, leto 1, št. 2, 1969.

Povzetek

V LGL so vse od leta 1950 intenzivno raziskovali medij lutkovnega gledališča in tisto, kar je za oči najpomembnejši podatek, t. j. likovna podoba, je bilo v prvih dveh dekadah po vojni v rokah občutljivih in radovednih ustvarjalcev.

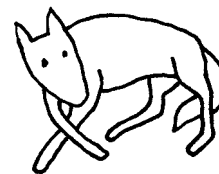
Najprej je dobilo nov zagon marionetno gledališče z *Žogico Marogico* Ajše Pengov in z *Zvezdico Zaspanko* Mare Kraljeve, svoj estetski vrhunec pa doživelo s predstavama *Sinja ptica* (France Mihelič) in *Pravljica o carju Saltanu* (Tone Kralj). Marioneta je ostala na stičišču stare elegancije in novih principov stilizacije njene izraznosti.

Kakšne spremembe so sledile v estetskem izrazu, pa dobro ilustrira nova izdaja *Zvezdice Zaspanke* iz leta 1985 (režiral je Matija Milčinski, likovno zasnovo pa je naredil Branko Stojaković). Razlika v pristopu, likovni podobi in izvedbi ter estetiki ne bi mogla biti večja, kot je bila med Marino in Brankovo *Zaspanko*. A vendar je Stojakovičeva *Zaspanka* obvladala govorico osemdesetih tako dobro, da je požela nagrado za najboljšo predstavo na Jugoslovanskem lutkarskem bienalu v Bugojnu, Stojaković nagrado za likovno zasnovo in Božo Vovk za lik Ceferina. Lojze Smasek je v mariborskem *Večeru* lepo zapisal, da je bila *Zaspanka* večplastna – lirčno in blago duhovita v nebesnih legah in burkaško posmehljiva v zemeljskih. Imenitno uporabljajoč tehnične novosti prostranega odra, predvsem pa se ji ni bilo treba niti najmanj sramovati primerjave z nekdanjo Marino *Zaspanko*. Tretja izvedba *Zaspanke* se je zgodila v novem tisočletju. Režiser Diego de Brea jo je postavil na oder LGL leta 2001, likovno zasnovo in računalniško animacijo pa je naredil Samo Lapajne. Ta *Zaspanka* v oblikovanju značaja lutk sicer ni bila kakšen velik likovni presežek začetka 21. stoletja, a kar je prinesla drugačnega in morda sodobnejšega, je bila računalniška animacija, ki je predstavi odprla prostor v 'vesolje'.

Nov impulz v šestdesetih letih je na oder ročnih lutk prinesel Slavko Hočevar z že omenjeno predstavo *Volk in kozlički*, ki je nežno odrinila železni repertoar zgodovinskega izročila predvojnega Kljukca in medvojnega Pavlihovega odra.³¹ Dejstvo, da se je prvih enajst let uprizoritev ročnih lutk v LGL zgledovalo po ljudskem burkaštvu in glumaštvu ter ponavljalo in variiralo klasične gledališke funkcije ročnih lutk, pomeni le to, da je situacija morala dozoreti za takšen

prodor moderne lutkovnosti na oder ročnih lutk. Razvoj ročnih lutk je časovno sicer zaostajal za modernizacijo marionet, saj se je izvršil šele po letu 1960, a zato je bil od vsega začetka doslednejši in v marsičem lažji. K modernizaciji so pripomogla tudi izvorna besedila, ki sta jih prispevala Frane Milčinski in Nace Simončič; sodobnejša lutkarska tehnika je pomagala do večjih dimenzij odra in lutk, oblikovanje lutk je bilo v znaku poudarjene fantazijske stilizacije, z zavestnim odklonom od posnemanja človeškega telesa, njegovih gibov in proporcev.

Zaključimo z mislijo Juhani Pallasmae, ki pravi, da sleherni posebna ročna spretnost, naj bo pianistova, lutkarjeva ali žonglerjeva, zahteva nenehno vajo, ki temelji na obsedeni predanosti in obvezi. Raziskovalci ocenjujejo, da vsaka zahtevna specializirana ročna oziroma fizična spretnost zahteva približno deset tisoč ur vaje. Josif Brodski pa je zapisal, da noben rokodelec oziroma ustvarjalec med ustvarjanjem ne ve, ali nekaj izdeluje ali ustvarja – lepote ni mogoče zadeti, vedno je stranski proizvod nečesa drugega, pogosto vsakdanjih iskanj.

31 "Prvi stil tega odra je nadaljeval klasično dediščino Pavlihovega gledališča Boža Pengova. Slavko Pengov je leta 1951 tudi zasnoval preprosto stilizirane, iz lesa stružene lutke za prvo predstavo, za *Težave Peteršiljkove mame, I...I ne presega tipičnih okvirov starega lutkarskega izročila niti z nepogrešljivim Pavliho, niti z vztrajanjem pri situacijskih komičnih zapletih.*"

Stanka Godnič, Jože Pengov v Lutkovnem gledališču Ljubljana, *Lutka*, revija za lutkovno kulturo, št. 32, 1979, str. 36.

Zlatko Bourek – ustvarjalec posebnega čarobnega sveta; zanj težko najdemo ustrezno primerjavo v svetovnem lutkarstvu; robotost, groteska, erotika, sardonični humor in izvirne oblike so naselile njegove lutkovne predstave in zgodilo se je gledališče figur, gledališče čudes, a hkrati tudi komentar krute realnosti.

“*Kar so danes črni kruh, lanena srajca, hiša iz lesa, čista voda, to je teater figur, ki igra Molièra.*” Tako je leta 1998 Zlatko Bourek primerjal svojo izvedbo Molièrovega *Namišljenega bolnika* v Lutkovnem gledališču Ljubljana [LGL] in prisposoda govori o osnovnih, enostavnih stvareh, o tistih prvinskih, ki so navdih, sporočilo in nauk. Boureka sta takrat zanimala predbrechtovsko, predmoderno gledališče in teater figur nemškega kiparja Ernsta Barlacha.¹ Nemški *Figurentheater* (gledališče figur) za razliko od *Puppentheater* (lutkovno gledališče) velja v poznavalskih krogih za umetniško zvrst lutkovnega gledališča. Pri tem gre za nove oblike, za odprti oder oziroma odprti način igre, pa tudi za mešanico figur iz drugih umetnosti in igre s predmeti (*Objekttheater*). Izraz *Figurentheater* se je prvič pojavil v 19. stoletju; danes v nemškem kulturnem miljeju uporabljajo za lutkovno gledališče oba izraza – *Figurentheater* in *Puppentheater* – pa četudi ima gledališče figur še vedno in že spet pridih žlahtno umetniškega in eksperimentalnega pristopa. Tako sta bila nemški 'figurentheater' in ameriška gledališka skupina Bread and Puppet Theater² Boureku referenčni obliki političnega in pouličnega gledališča ter satiričnega, sardoničnega in trpkega gledališkega principa, ki ga je gojil tudi sam. Lutkovno gledališče in gledališče figur zahtevata enostavnost, tudi preproste farsične tekste in temu ustrezne preproste in duhovite oblike. Burleska, glumaštvo in karikatura pa so že od nekdaj opredeljevali gledališče lutk. Ta osnovna spoznanja in tudi druga kompleksnejša so Bourekovi gradniki ali bolje vezivo vsebinskih gradnikov

predstave. Dobro je razumel, kako in zakaj so nastajale drastične 'faustovske' predstave, satirični lutkovni skeči, politično angažirane burleske, ki so bičale aktualno politiko in na sploh človeške nravi. Tovrstno gledališče je njegov milje, tukaj zna, tukaj ve, kaj mora narediti, da sporočilo prodre do slehernika med gledališko publiko. Vse to je znal učinkovito uporabiti v svojih predstavah, rad je zajemal elemente iz stare tradicije gledališča, a brez dobrega poznavanja zgodovine svetovne umetnosti – vse od likovne, glasbene, gledališke, filmske pa do filozofije in literature – njegova ustvarjalnost seveda ne bi imela večplastnih pomenov, prodornosti, učinkovitosti in umetniške vrednosti.

Zlatko Bourek je erudit v najbolj žlahtnem pomenu tega latinskega izraza. Je zelo učen človek, ima globoka in vsestranska znanja, ki jih z užitek posreduje ukaželjnim mladim in starim radovednežem. O širini njegovega interesa in znanj priča tudi formalna izobrazba – je akademski slikar in kipar – je pa tudi gledališki režiser, scenograf, kostumograf, karikaturist, ilustrator in avtor animiranih filmov; prav zaradi vsega tega so ga preprosto morali povabiti v Hrvaško akademijo znanosti in umetnosti (HAZU), njen sodelavec je od leta 2002, redni član pa od leta 2010.

Bourek je prišel v Ljubljano v davnih sedemdesetih letih 20. stoletja na povabilo režiserja in dramaturga, lutkovnega strokovnjaka Edija Majarona. Prva predstava v ljubljanskem lutkovnem gledališču, za katero je Bourek naredil lutke in sceno, je bila *Gugalnica* Franeta Puntarja leta 1978. Stilizacija marionet je bila v okviru časa in prostora razgibanih sedemdesetih, četudi, le kako ne bi, so bile lutke že bourekovsko karikirane, značajske pa so bili najbolj razigrani ščetinasti skakači.

Leta 1982 je Bourek postavil na oder LGL *Božansko komedijo* Isidorja Vladimiroviča Štoka in po mnenju nekaterih strokovnjakov je to što-

1 Slavko Pezdir, Iz pokrajine, kjer je človek najvišji vrh, pogovor z Zlatkom Bourekom, Delo, 4. 5. 1998.

2 Gledališče mask oziroma 'živih lutk' je v New Yorku leta 1963 ustanovil Peter Schumann, rojen leta 1934 v Šleziji (Nemčija). To je oblika političnega gledališča, ki je v šestdesetih z uličnimi povorkami mask in predstav med drugim izražalo vsesplošni družbeni protest proti vojni v Vietnamu.

kovo delo ena velikih uspešnic evropskega lutkovnega odra.³ Še en razlog več, da se je lotil tudi Bourek, spet kot 'totalni avtor'. V njegovih rokah sta bili tako celostna likovna zasnova predstave (lutke in scena) kot tudi režija. Njegov miselni tok, ki je razčlenil dramo in jo ponovno sestavil v sožitje igralca in lutke, se je zapisal v satirični značaj lutk in igralčevih preoblek ter v sijajnem rokopisu 'rutiniranih' iskrivih risb (likovne zasnove lutk), v razigranih formah in njihovem odrskem spektakelskem učinku.

Šele čez dobrih pet let je Bourek spet sodeloval z LGL. Na zimski večer 13. decembra 1987 je bila v LGL premiera Aristofanove *Lizistrata*. Režija je bila v rokah Edija Majaronona, likovna zasnova pa je bušnila iz Bourekove fantazije, njegove roke so ji pridno sledile in ustvarile fantastične figure z močnim erotičnim nabojem; ves sukces predstave je izvirjal iz Bourekovega obširnega znanja, umetniške imaginacije in izkušenj. Groteska, karikirane poteze, ekspresivna stilizacija figur in kostumov, ki so bili prežeti z erotizmom, izvirnim grškim erosom in tanatosom, vse to je naredilo *Lizistrato* za sodobno predstavo in hkrati zvesto antičnemu duhu.

Bourek-Majaronova *Lizistrata* je šokirala takratno jugoslovansko lutkarsko publiko in stroko. V svoji lascivnosti in ekspresivni likovnosti, ki je spajala grotesko, humor, fantastiko in trpko klasično grško satiro, je na svoj groteskno razuzdan način napovedala tudi razpad takratne skupne države. Že tematika – peloponeške vojne in ženski angažma, da končajo to bratomorno vojno (špartanske in atenske žene so s seksualno stavko dosegle konec vojne), in hkrati njihova spretnost, da prepotentno vladajočo 'moškost' preliščijo in zavzamejo oblast, ki je bila rezervirana izključno za moški spol – je zajemala pravadne, a tudi današnje politične, družbene, socialne in psihološke teme: seks, moč, oblast, nadvlado, manipulacijo, žensko, erotiko, moške, družbo ipd. Vse to je Bourek komentiral in uobličil v razigrani likovnosti sedmih moških lutk in v obilnih seksualnih atributih sedmih igralk ter v preobleki enega psa (igralec, preoblečen v psa). Igralke, v barvitih orientalskih oblačilih z ekspresivnimi maskami in močnim ličilom na obrazu ter z 'vsestranskimi' oblinami (ogromne prsi in zadnjice, pripete na kostume igralk), ki rokujejo z norčavo izmaličenimi šklepetajočimi moškimi figurami, lutkami okornih gibov, a hkrati izrazitih in raznolikih falusov ter krčevito spačenih, grozljivih obrazov, vsa ta imažinerija je Bourekovo *Lizistrato* zapisala na tisto zgodovinsko stran, ki beleži odličnost karikature človeških

³ Dva ruska umetnika – Isidor Vladimirovič Štok in lutkovni umetnik Sergej Obrascov – sta bila leta 1961 botra praižvedbe *Božanske komedije* v Centralnem moskovskem lutkovnem gledališču.

Vir: Gledališki list predstave Božanska komedija, LGL, sezona 1982/83.

Lizistrata, LGL, 1987, oblikovanje lutk: Zlatko Bourek

Foto: BOŠTJAN LAH

Namišljeni bolnik, LGL, 1998, oblikovanje lutk: Zlatko Bourek

nravi in postavlja oder lutk ('figurentheater') v srčiko gledališke umetnosti. Bourek je v *Lizistrati* šel do skrajnih meja in morda še čez, a še vedno v okviru konsistentne umetniške stvaritve, in s presežki govori o tistem več, kar pomika človeka in njegovo domišljijo do 'nebes'. In vse to je dosegel le z nekaj potezami v edinstvenem vsem razumljivem likovnem jeziku. Razposajenost konstelacij med obema spoloma je duhovito zgostil in erotika je zasijala v antični katarzičnosti.

Zaigrjmo z lutkami iz leta 1988 je predstava LGL, pri kateri je Bourek v likovni zasnovi prepletel raznovrstne tipe lutk (marionete, ročne in senčne lutke, siciljanke), pridružili so se jim še pantomima (Andrés Valdés), balet in zborovsko petje pa tudi drugače pojmovana scena. Animatorji so bili enkrat odkriti, drugič skriti, dogajanje vedno sugestivno usmerjeno v žarišče. Režija je bila v rokah Ljubomirja Draškiča.

Leta 1992 sta Boureka povabila k sodelovanju Jelena Sitar in Igor Cvetko. Za njun glasbeno-scenski projekt je pripravil likovno zasnovo. Sitarjeva in Cvetko sta se lotila nadvse zanimivega projekta – *Pogorele hiše*, Haydnove opere za lutke, ki je bila izvedena v sodelovanju lutkovnega gledališča Zapik in Cankarjevega doma v Ljubljani. To je bil velik organizacijski in produkcijski zalogaj.⁴ Cvetko je vodil priprave za glasbeni del ter koordiniral operne pevce in manjši orkester, Sitarjeva, tudi režiserka predstave, pa je vodila koordinacijo lutkovno-igralskega dela predstave. Bourek je naredil osnutke lutk in scene, sarajevski tehnolog Ivica Bilek pa jih je izdelal. Nastanek kostumov in pričesk je nadzorovala Diana Bourek, sam Bourek pa je vlival glavice lutk in jih barval. Kot vedno je tudi pri tej predstavi izvrstno zadel značaj posameznega lutkovnega lika in vse povezal v humorni kolektiv. Tako je spet nastala barvita in ekspresivna lutkovna predstava, ki je likovno odlično odgovarjala hudomušni Haydnovi glasbi.

Leta 1998 je Bourek ponovno sodeloval z LGL. Predstava, ki ga je ponovno izzvala kot absolutnega, celostnega avtorja, je bil Molièrov *Namišljen bolnik*. Bourek je podpisal adaptacijo besedila, dramaturgijo, režijo, likovno zasnovo, izdelavo lutk, trening igralcev in animatorjev in ob tem povedal: "*!.../ da bi naštudirali tekst v starinski maniri teatra figur, bomo ob študiju predstave absolvirali tudi 'razred' igre !.../ morda je to prvi korak k bodoči ljubljanski lutkovni akademiji !.../*" Bourek

⁴ Krstna uprizoritev opere je bila leta 1776 na dvorcu Eisenstadt grofa Esterhazyja. Takrat so jo izvedli z marionetami in predpisanim glasbenim korpusom. Ljubljanska predstava je imela zmanjšan glasbeni del, odigrana pa je bila z eno izmed inačic sodobnih ročnih lutk.

Vir: Jelena Sitar, *Pogorela hiša II*, Lutka št. 53, 1996, str. 141/142.

je Molièrovega *Namišljenega bolnika* v LGL postavil kot teater figur, v zagrebški drami HNK pa le z igralci. "Teater figur je v svojem izrazu, za razliko od lutkovnega gledališča, bolj grob, sardoničen, sarkastičen, hudoben – bolj direkten," je razlagal Bourek, "Posebnost teatra figur (in lutk) je v prvi vrsti v eni sami navidezni malenkosti. Igralci na sceno prihajajo in odhajajo ... figure v tem našem teatru pa se dvigujejo iz tal in se potapljajo, kjerkoli v scenskem prostoru jim pade na pamet, po nekem svojem pravilu, ki jih bistveno ločuje od realnega sveta. Gibanje v teatru figur ne oponaša gibanja živega človeka; gre za prenašanje predmeta, pri čemer se mora igralec držati pravil, kako ta predmet nositi. Igralci, ki uživajo v tem, da premikajo, oživljajo kos 'nečesa' in da 'to' zraven še 'govori', so kot radostni otroci – a se pri tem presneto dobro prepotijo."⁵ *Namišljeni bolnik* je bil uspela satira z grotesknimi figurami (lutkami), nadrealističnimi elementi in seveda z Bourek-Molièrovim humorjem. V dnevnem časopisju so *Namišljenega bolnika* označili kot karikaturu človeških hib in kot radoživo burlesko. Brilljantna likovnost in izdelava mask / figur je bila za slovenski prostor revolucionarna tako z oblikovnega, izraznega in tipskega vidika kot tudi z vidika realizacije lutk v sodobnih umetnih materialih. Žal so bile te lutke zelo nestrokovno shranjene, zato so se v teh novih materialih začeli 'dogajati kemični procesi'.

Leta 1999 se je Bourek pridružil strokovnjakom, ki so snovali in izvajali pedagoški program LGL – v gledališko-lutkovnem studiu je kot mentor slušateljev prvega letnika lutkovne igre LGL za produkcijo prispeval likovno zasnovo za predstavo *Od ena do nič* avtorja Milana Dekleve. Pod Bourekovim profesorsko-režijskim vodstvom je lahko vsak pokazal svoje igralsko-animacijske sposobnosti. Nastali so 'oštevilčeni mopetki', duhovito stilizirani, sardonično izpovedni.

Tretja javna produkcija slušateljev leta 2001 pod mentorstvom režiserja Matjaža Lobode je predstavila *Jamsko Ivanko*, 'domorodno igro' iz 19. stoletja, ki jo je mojstrsko posodobil Andrej Rozman Roza. Bourek je prispeval sceno in lutke, pri njihovi izdelavi je spet sodeloval Ivica Bilek. Zgodbi so se prilegale burkaške siciljanke, okorne, robate in humorne.

Lutkovno in 'figurno' gledališče ter gledališče mask potrebujejo preproste vsebine, so blizu ljudskemu, plebejskemu, uličnem gledališču s poudarkom na kritičnem realizmu, porajajoč se iz ljubezni do človeka, ne iz želje, da bi ga ponižali ali zgolj smešili, ampak na duhovit način prikazali njegove slabosti. Veščina harlekinskega gledališča in princip gledališča figur sta neke vrste zaščitna znaka večine Bourekovih predstav, rad je zajemal navdih iz gledališke tradicije.

Praizhodišče Bourekovega gledališča – v slogovnem in semantičnem smislu – nekateri strokovnjaki vidijo v gledališču ročnih lutk. Bourek je pogosto povezal telo igralca z lutko, uporabljal različne maske ali naličen / zamaskiran obraz. Maskiral je tudi različne dele človeškega telesa in posegel celo po animaciji le-teh. Erotika je zanj pomemben komunikacijski kanal, ki daje njegovemu umetniškemu ustvarjanju in stvaritvam optimizem, veselje, smeh in užitek.

Bourekove zgodnje erotične risbe, ki so izšle pod naslovom *Eros are-su ures* (Antibarbarus 2011) skupaj z esejmi pesnika Tonka Maroeviča, sodijo v niz njegovih zadnjih projektov (poleg razstav).⁶ Risbe iz časa služenja vojaškega roka so dobro preživel preizkus časa in so priče Bourekove neusahljive ustvarjalne vitalnosti.

⁵ Gledališki list predstave *Namišljeni bolnik*, Veliki oder LGL, sezona 1997/98, str. 2.

⁶ V zgodnji zimi leta 2009 je bila v Pilonovi galeriji v Ajdovščini razstava Bourekovih slik in petinštiridesetih risb iz mape iz časa, ko je Bourek leta 1956 služil vojaški rok v XIII. proletarski brigadi Rade Končar.

Lizistrata, LGL, 1987, oblikovanje lutk: Zlatko Bourek

Ali obstaja lutkovno besedilo?

Dinamičen in sproščen simpozij z izmenjavo mnenj, pogledov in izkušenj v sodobni lutkovni umetnosti skozi optiko 'lutkovnosti'

Studio LGM, 15. september 2013, 15.00

V času nastajanja predstave, polnem idej, vizij in emocij, mnogi ustvarjalci pozabljajo, v čem je pravzaprav bistvo lutkovnega ustvarjanja in kakšen je resničen prenos besedila na lutkovni oder. Namen simpozija je spodbuditi ustvarjalce h globljemu razmišljanju o funkciji besedila v lutkovni predstavi in njegovi posebnosti v okviru scenskih umetnosti.

Tema izhaja iz spoznanj tekočega festivala in neposredno odpira vprašanja o še vedno obstoječi prevladi besedil, literature, celo radijske igre nad specifično ustvarjalnostjo lutkovnega medija, kar se odraža v odrski poplavi besed in posledični izgubi 'lutkovnosti'.

Predlagatelj in koordinator simpozija je letošnji selektor Bienala, mag. Uroš Trefalt, ki bo tudi vodil potek simpozija.

Sodelujoči na simpoziju, večinoma [so]ustvarjalci letošnjih festivalskih predstav, so [po abecedi]:

Aleš Jan:

Značilnosti radijske igre na lutkovnem odru

Miha Arh:

Besedilo – zgolj inspiracija

Jelena Sitar Cvetko:

Ali res obstajata lutkovno besedilo in lutkovni režiser?

Martina Maurič Lazar:

Kaj uprizarjamo – sliko, misel, besedo ali zgodbo?

[v bežni povezavi z avtorsko predstavo *Laila*]

Ajda Rooss:

Repertoarna dilema pri izbiranju značilnega lutkovnega besedila

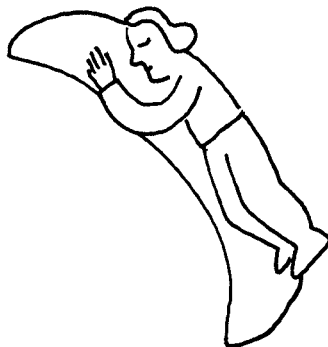
Silvan Omerzu:

Lutka kot simbol, besedilo kot sporočilo

Marjana Petrović:

'Puno priče – malo mašte'

Mag. **Uroš Trefalt**,
selektor in koordinator simpozija

Pogled nazaj

Ostržek, LGL, 1959, oblikovanje lutk: Mara Kralj

Nagrade 6. bienala Ustanove lutkovnih ustvarjalcev Slovenije 2011

Poročilo žirije 6. bienala

Program 6. bienala Ustanove lutkovnih ustvarjalcev Slovenije po izboru selektorice Amelie Kraigher prinaša in suvereno avtorsko preišlja širok spekter slovenske lutkovne ustvarjalnosti. V obilju raznovrstnih žanrov, uprizoritvenih zvrsti in lutkovnih formatov, namenjenih širokemu krogu gledalcev, vse od malčkov v tretjem mesecu starosti do odraslega občinstva, prepoznava ozaveščenost o specifičnosti lutkovnega medija, ki jo usmerja vizija o vpetosti lutkarstva v polje sodobnih scenskih umetnosti. Strokovna žirija v sestavi Karel Makonj (predsednik) ter Barbara Orel in Uroš Trefalt (člana) ugotavlja, da tudi spremljevalni program izkazuje zavidljivo kakovostno raven uprizoritev. Mednarodna sodelovanja in produkcijske povezave pa pomembno prispevajo k razširjanju znanj in bogatijo slovenski prostor z novimi avtorskimi estetikami.

Nagrado za režijo

prejme **Marek Bečka** za režijo predstave *Sneguljčica* v produkciji Mini teatra.

Vrednost te režije je v tem, da se ne zateka v uporabo ali celo zlorabo pravljic, pri katerih se pogosto izgubi osnovni motiv boja med dobrim in zlim. Marek Bečka ta arhetipski motiv ohranja, pravljico humorno aktualizira in jo umesti v sodobno globalizirano družbo. Način igre omogoča, da je predstava namenjena različnim starostnim stopnjam in celi družini. Najmlajši razpoznajo osnovno zgodbo, drugi pa nadgradnjo koncepta. Tudi zato lahko govorimo o večplastnosti igre – ne samo z vidika starostne stopnje, temveč tudi iz pogleda lutkarjev. V predstavi je prav ta medsebojna interakcija inspirativna in uspešno izkoriščena.

Nagrado za igro in animacijo

prejmeta **Elena Volpi** in **Aljaž Jovanović** za igro in animacijo v predstavi *Sneguljčica* v produkciji Mini teatra.

Elena Volpi in Aljaž Jovanović dokazujeta, kako pomembni so za lutkovno predstavo izvrstna animacija, medsebojna uigranost in pristen stik s publiko. Ob večšem vzpostavljanju dialoga z lutko izkoristita vse možnosti, ki jima jih ponuja animacija. Igralca-animatorja obvladata specifične lastnosti lutkovnega jezika, ob izvrstni igri pa

odpreta prostor lutkovni ekspresiji. Oba sta vsestranska ustvarjalca, ki nas vedno znova prepričata, da je mogoče iz preprostih reči ustvariti polno lutkovno iluzijo.

Nagrado za likovno podobo

prejme **Silvan Omerzu** za likovno podobo predstave *Prepovedane ljubezni* v koprodukciji Lutkovnega gledališča Ljubljana in Gledališča Konj.

Likovna podoba predstave izkazuje tipične avtorske poteze, značilne za Omerzujevu likovno pisavo: zanimanje za figurativno lutko, objekt, kinetične mehanizme in avtomate, ki so minimalistično in celo asketsko uporabljeni v širokem vizualnem spektru lutkovnega gledališča. Razpirajo se v kontrastu med natančno izvedenim detajlom in monumentalno zastavljeno gesto. S temi sredstvi avtor sugestivno izraža arhetipske teme, vzete iz grške mitologije in človeške civilizacije, ter jih konfrontira s posameznikovimi fantazmami, razčlovečenimi podobami in oblikami.

Nagrado za glasbo v interakciji z animacijo predmetov

prejme **Matija Solce** za glasbo v interakciji z animacijo predmetov v predstavi *Štirje muzikanti* Lutkovnega gledališča Ljubljana.

Matija Solce na izviren način povezuje svet glasbe s svetom lutkovnega gledališča. Prav ta povezava med predmetnim gledališčem, odrsko improvizacijo in animacijo oživiljenih predmetov korespondira s prvotno namembnostjo inštrumentov in dokazuje, da se ta dva svetova, svet glasbe in svet oživiljenih predmetov, vzajemno dopolnjujeta in bogatita. To prispeva h kreativni povezavi med igralcem in objektom ter interakciji med odrom in dvorano, kakršni smo v gledališču za mladino in otroke redko priča.

Posebno nagrado

prejme **ansambel Lutkovnega gledališča Ljubljana** za koherentno izvedbo uprizoritvene zamisli v predstavi *Love Dolls* v koprodukciji Lutkovnega gledališča Ljubljana in DudaPaiva Company.

Žirija želi s svojo odločitvijo poudariti izrazitost kolektivne igre v predstavi, njeno kompleksnost in vsestranskost. Izrazne prvine iz-

hajajo iz različnih žanrov in vrst scenskih umetnosti – od lutkovnega, glasbenega, plesnega, gibalnega do dramskega gledališča. Njihova izrazna sredstva od igralcev zahtevajo spretnosti, ki jih nimajo vedno priložnosti uveljaviti na odru. Ta izkušnja je dragocena tudi za nadaljnji umetniški razvoj ansambla. Gledalcem pa prinaša spoznanje o širokem spektru lutkovnega gledališča za mladino in odrasle.

Mednarodna žirija:

Karel Makonj (CZ), Barbara Orel (SLO), Uroš Trefalt (SLO)

Posebno nagrado

prejmeta **Peter Kus** in **Darko Korošec** za izvirne inštrumente v predstavi *Pojočni grad* v koprodukciji Foruma Ljubljana, Invide in Zavoda Federacija Ljubljana.

Improvizirani inštrumenti s svojo izviritostjo, duhovitostjo, obenem pa s preprostostjo spodbujajo gledalčevo domišljijo in igrivost, ki je tako pomembna v sodobnem gledališču. Igralec na odru ne stremi zgolj k temu, da ustvari odrski lik, temveč postane performer in uporabljaja izrazna sredstva multimedialne narave, ki presegajo meje med posameznimi področji umetnosti. V tem smislu se lahko različni kraji preobrazijo v pojoče gradove in postanejo mesta kulture.

Nagrado za najboljšo uprizoritev – Grand Prix

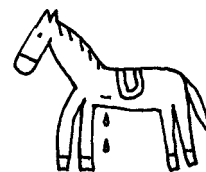
prejme predstava **Meso ali Razodetje** v produkciji Lutkovnega gledališča Maribor.

Uprizoritev Meso ali Razodetje s sodobnimi uprizoritvenimi sredstvi in povsem netradicionalno nagovarja odrasle gledalce k preiskovanju lastne eksistence in nujnosti izpovedi v krizni situaciji – v trenutku pred smrtjo. Ta postmodernistična predstava s citati iz razvoja evropske civilizacije, vse od Svetega pisma in Izpovedi svetega Avguština do predstave Apocalypsis cum figuris Jerzyja Grotowskega, ustvarja izrazito avtonomen, grotesken svet na pregibu med kolektivnim in subjektivnim nezavednim. Prav tu odkriva nove uprizoritvene možnosti in jih uresničuje v interakciji med igralcem, lutko in objektom. Oscilacija med ekspresivnostjo igre na eni strani in poučarjeno muzikalnostjo in ritmom na drugi strani ustvarja odrski svet, ki gledalcem ne vsiljuje jasnih odgovorov, temveč ponuja vprašanja, ki spodbujajo njihovo dojemljivost in zaznavo – ne samo na racionalnem nivoju, temveč tudi emocionalnem in podzavestnem, kakor tudi na ravni nezavednega.

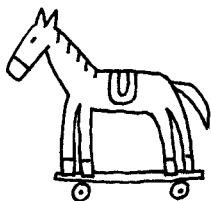

47 prijavljenih predstav 7. bienala [od A do Z]

1. *AEIOU, gledališče za dojenčke, malčke in starše in H'art, zavod za umetnost: Ti in jaz*
2. *Branko Solce: Strigu migu*
3. *Festival Velenje in Maribor 2012: Ne s peklenščki češenj zobat!*
4. *Gledališče Glej, Dječje kazalište Dubrava in Zavod Federacija: Gozd raja!*
5. *Gledališče iz desnega žepka: Gospa Pehta*
6. *Kulturno društvo Pupilla: Zoopotniki*
7. *KUD KunKuvo: Živa groza*
8. *LG Fru-Fru: Vidkova srajčica*
9. *LG Fru-Fru: Zimska pravljica*
10. *LG Kranj: Pravljica iz Karnija**
11. *LGM: Janček ježek*
12. *LGM: Kocke*
13. *LGM: Ko je Šlemil šel v Varšavo*
14. *LGM: Mož, ki je sadil drevesa*
15. *LGM: Proces ali Žalostna zgodba Josefa K.*
16. *LGM: Ribič Taro*
17. *LGM: Salto mortale*
18. *LGM: Zmrdica in Zmrdek*
19. *LGM, Mestno gledališče Ptuj in Maribor 2012: Kurent*
20. *LGM in Športniki: Gagarin!*
21. *LGL: Bezgova pravljica*
22. *LGL: Laila*
23. *LGL: Luknja*
24. *LGL: Makalonca*
25. *LGL: Mišek Miško in Belamiška*
26. *LGL: Močeradek gre čez cesto*
27. *LGL: Vsi drugačni, vsi čudni*
28. *LGL: Živalska farma*
29. *LGL, DudaPaiva Company & Laswerk in Kilden Teater & Riksteatret: Bestiaires*
30. *LGL in Gledališče Koper: Romeo & Julija*
31. *LGL in Umetniško društvo Konj: Ti loviš!*
32. *LG Nebo: Minute**
33. *LG Nebo: Zrcalce*
34. *LG Zapik: Rdeča kapica**
35. *Lutkovni studio Koper in Teater Matita: Vesele kosti*
36. *LS KPD Šmihel: Kje je moja senca*
37. *LS KPD Šmihel: Maska išče svoj obraz*

38. *Mestno gledališče Ptuj, Gledališče Labirint, Društvo lutkovnih ustvarjalcev: Aska ali Volk ali Ples za življenje*
39. *Mestno gledališče Ptuj, Gledališče Labirint, Društvo lutkovnih ustvarjalcev: Rdeča kapica*
40. *Mini teater Ljubljana: Pekarna Mišmaš*
41. *Mini teater Ljubljana: Troglavi zmaj in princeske*
42. *Mini teater Ljubljana in KD Slovenj Gradec: Zvezdica Zaspanka*
43. *Mini teater Ljubljana in NUKU Talin: Morrison in štirje letni časi*
44. *Moment Maribor: Jaz, legenda*
45. *Pripovedno gledališče gdč. Bazilike: Pajek Kveku Anansi*
46. *Slovensko mladinsko gledališče, LGL in Umetniško društvo Konj: Stolp*
47. *Zavod Zofka: Kraljična na zrnju graha*

* Predstave niso bile realizirane do zaključka selekcije.

Sladica

Lizistrata, LGL, 1987, oblikovanje lutk: Zlatko Bourek

Bienalni zakaj

Bienale lutkovnih ustvarjalcev Slovenije (v nadaljevanju: Bienale) je osrednji nacionalni lutkovni festival, ki ga organizirata Ustanova lutkovnih ustvarjalcev (v nadaljevanju: ULU) in javni zavod Lutkovno gledališče Maribor (v nadaljevanju: LGM). Festival predstavlja prerez slovenske lutkovne ustvarjalnosti zadnjih dveh let, je bienalni in se odvija v letu z liho letnico.

Namen Bienala je prikaz izbora najboljših slovenskih lutkovnih predstav preteklih dveh sezon (premierno uprizorjenih med 1. majem v letu prejšnjega festivala in 30. aprilom v letu izvedbe festivala) s težnjo predstavitev umetniških presežkov na področju lutkovne ustvarjalnosti.

Kriteriji izbora festivalskega programa so:

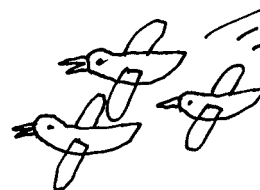
- kakovost
- uprizoritvena celostnost
- izvirnost estetike v vseh segmentih predstave
- domiselni ustvarjalni princip
- izpovedna moč
- interpretacijski način
- animacijska tehnika in tehnologija
- poudarki po mnenju aktualnega selektorja festivala

Na festivalu sodelujejo institucije, nevladne organizacije, umetniške akademije, neformalne skupine in posamezniki ter drugi izvajalci na področju lutkovne ustvarjalnosti (s sedežem v Republiki Sloveniji in zamejstvu) ne glede na članstvo v ULU.

Festival je tekmovalnega značaja z naslednjimi cilji:

- izbor in predstavitev najboljših dosežkov preteklih dveh let na področju lutkovne umetnosti,
- promocija in popularizacija lutkovne ustvarjalnosti pri vseh starostnih skupinah občinstva, tako doma kot v tujini,
- nagrajevanje lutkovnih ustvarjalcev in njihovih stvaritev,
- spodbujanje kakovostne in profesionalne ravni slovenske lutkovne ustvarjalnosti,
- pretok informacij in izmenjava predstav,
- predstavitev slovenske lutkovne ustvarjalnosti tujim selektorjem, organizatorjem in strokovni javnosti,
- predstavitev tuje lutkovne ustvarjalnosti v domačem prostoru,
- spodbujanje raznolikosti in hkrati povezanosti lutkovnega prostora in izraza,
- strokovna izmenjava v obliki pogovorov, posvetov, seminarjev in predavanj.

Ustanova lutkovnih ustvarjalcev Slovenije

Ustanova lutkovnih ustvarjalcev (= ULU) je prostovoljna, strokovna, nepridobitna in nadstrankarska organizacija lutkovnih ustvarjalcev, ki se poklicno ukvarjajo z lutkovno umetnostjo. Ustanovljena je bila leta 2001. Namen ustanovitve ULU je predvsem skrb za razvoj gledališke kulture in lutkovne umetnosti, za kvaliteto lutkovne stroke, za navezovanje stikov s sorodnimi lutkovnimi organizacijami v tujini in za strokovno izpopolnjevanje na področju lutkovne umetnosti. Ustanova od leta 2001 organizira Bienale, osrednji lutkovni festival, ki predstavlja prerez slovenske lutkovne ustvarjalnosti zadnjih dveh let, razstave lutkovnih in likovnih ustvarjalcev ter izdaja strokovno literaturo.

Upravni odbor

Predsednik *Silvan Omerzu*

Člani *Ajda Rooss, Elena Volpi, Irena Rajh Kunaver, Katja Povše*

Strokovni odbor

Martina Maurič Lazar, Amelia Kraigher, Katarina Klančnik Kocutar

Nadzorni odbor

Renata Kalembo, Jože Zajec, Ksenija Ponikvar

Ustanova lutkovnih ustvarjalcev, Draveljska 44, 1000 Ljubljana,
Slovenija

S www.ulu.si

Koordinatorica *Irena Rajh Kunaver*

M +386 41 663 904

E info@ulu.si

Člani Ustanove lutkovnih ustvarjalcev

Lutkovno gledališče Ljubljana

Krekov trg 2, 1000 Ljubljana

S www.lgl.si

K Špela Juntos, Edita Golob

T +386 1 300 09 76

E organizacija@lgl.si

Lutkovno gledališče Maribor

Vojašniški trg 2 A, 2000 Maribor

S www.lg-mb.si

K Katarina Klančnik Kocutar

T +386 2 228 19 70

E info@lg-mb.si

Društva, skupine, gledališča in posamezniki

[po abecednem zaporedju]

Amelia Kraigher

Rakitna 112, 1352 Preserje

M +386 41 932 062

E amelia.kraigher@guest.arnes.si

Društvo Hiša otrok in umetnosti

Komenskega 9, 1000 Ljubljana

S www.hisaotrok.si

K Irena Rajh Kunaver

M +386 41 663 904

E irena@hisaotrok.si

Društvo lutkovnih ustvarjalcev

Rožna dolina CII/9, Ljubljana

K Saša Jovanović

M +386 41 632 494

E sasa.jovanovic@siol.net

Gledališče Labirint

K Tina Oman

M +386 31 262 050

E tina.oman@gmail.com

Gledališče Lalanit

S www.lalanit.com

K Luna Ornik

M +386 41 990 403

E info@lalanit.com

Gledališče Življenje na nitki

Krekov trg 7, 1000 Ljubljana

S <http://magic.marmelade.free.fr/bula/>

K Barbara Bulatovič

M +386 40 459 962

E bbulat02@yahoo.com

Lutkovna skupina Uš

K Renata Kalembe

M +386 31 202 706

E ushlutke@yahoo.com

Pripovedno gledališče gospodične Bazilike

Jesenkova 9, 1000 Ljubljana

S www.bazilika.com

K Katja Povše

M +386 31 301 516

E bazilika@bazilika.com

Gledališče iz desnega žepka

Dolenjska cesta 57, 1000 Ljubljana

S <http://desnizepek.wix.com/desnizepek>

K Boštjan Štorman

M +386 31 414 413

E desni.zepek@gmail.com

Gledališče Konj

Vrhovčeva 13, Ljubljana

S www.frufrufu.si

K Silvan Omerzu

M +386 31 640 828

E silvan.omerzu@guest.arnes.si

Gledališče Lutke čez cesto

Župančičeva 20, 4000 Kranj

K Ajda Rooss

M +386 41 428 772

E ajda.rooss@guest.arnes.si

Gledališče Lutke Zajec
Šmartinska 158, 1000 Ljubljana
S www.lutke-zajec.si
K Tadeja Zajec
T +386 1 541 76 73
M +386 40 599 995
E tadeja.zajec@lutke-zajec.si

Krščanska kulturna zveza / Christlicher Kulturverband
10. Oktoberstrasse 25/III, A – 9020 Klagenfurt / Celovec, Avstrija
S www.kkz.at
K Martin Kuchling
T +43 463 51 62 43
E office@kkz.at

KUD Teater za vse
Nova ulica 1, Koroška Bela, 4270 Jesenice
S www.teaterzavse.si
K Bernarda Gašperčič
M +386 41 290 740
E bernarda@teaterzavse.si

Lutkar Cveto Sever
Selca 157, 4227 Selca
K Cveto Sever
M +386 40 333 500

Lutkovno gledališče Fru-Fru
Posavskega 22, 1000 Ljubljana
S www.frufru.si
K Irena Rajh Kunaver
M +386 41 663 904
T +386 1 5346 808
E irena@frufru.si

Lutkovno gledališče Koruzno zrno
Travniška 22, 2310 Slovenska Bistrica
S www.koruznozrno.com
M +386 41 562 015
E zrno_puppets@yahoo.com

Lutkovno gledališče Kranj
Tomšičeva 22, 4000 Kranj
K Boštjan Sever
M +386 40 756 758
E bosta.sever@gmail.com

Lutkovno gledališče Nebo
Valjavčeva ulica 3, 4000 Kranj
S www.ljudmila.org/nebo
K Petra Stare
M +386 31 364 945
E nebo@mail.ljudmila.org

Lutkovno gledališče Pupilla
Glavna ulica 47, 9220 Lendava
S www.pupilla.si
K Sabina Šinko
M +386 31 510 865
E sabina.sinko@guest.arnes.si

Lutkovno gledališče Tri
Valjavčeva 12, 4000 Kranj
S www.kud-lg3.si
K Ksenija Ponikvar
M +386 40 230 879
E ksenija.ponikvar@siol.net

Lutkovno gledališče Zapik
Gregorčičeva 13, 1000 Ljubljana
S www.zapik.org
K Igor Cvetko
M +386 40 732 545
E lutke.zapik@gmail.com

Lutkovni studio Lutkarnica
Mladinska 6, 6000 Koper
S www.lutkarnica.org
K Maja Bavdaž Gross
M +386 41 778 061
E maja.bavdaz@guest.arnes.si

Teatro Matita
S www.teatromatita.com
K Matija Solce
M +386 40 472 730
E matija_solce@yahoo.com

Teatro Papelito
Hrvatini 204, 6280 Ankaran
S www.papelito.net
K Brane Solce
M +386 31 760 765
E bsolce@yahoo.com

Klemenčičeva nagrada

je najvišje priznanje za življenjsko delo na področju lutkarstva in lutkovne umetnosti v Sloveniji. Namenjena je nagrajevanju ustvarjalcev, ki so prispevali pomemben delež k razvoju te gledališke forme na Slovenskem. Do leta 1998 jo je podeljevalo Društvo Klemenčičevi dnevi, od leta 2009 pa jo podeljuje UNIMA Slovenija.

Nagrada je poimenovana po slovenskem slikarju, kostumografu, scenografu, lutkarju in fotografu **Milanu Klemenčiču** (1875–1957).

Kot otrok se je v Gorici prvič srečal z marionetnim gledališčem in to srečanje je zaznamovalo njegovo življenjsko pot. Po opravljeni goriški in tržaški gimnaziji je študiral na beneški slikarski akademiji, na akademiji Breri v Milanu in na Kraljevski bavarski akademiji za upodabljanje umetnosti v Münchnu.

Leta 1903 se je z družino preselil v Ajdovščino, natančneje v Šturje. Najlepša leta v njegovem življenju [kot se je sam spominjal] hkrati veljajo za njegovo najplodnejšo dobo na slikarskem in fotografskem področju, pa tudi lutkarstvo si je začelo utirati svojo pot. Veliko je slikal (portrete, motive iz okolja), začel se je ukvarjati s fotografijo [velja za pionirja slovenske barvne fotografije], sodeloval je na številnih slikarskih razstavah. 22. decembra 1910 je doma pripravil prvo marionetno predstavo *Mrtvec v rdečem plašču*.

Po prvi svetovni vojni se je z družino preselil v Ljubljano in se pretežno posvetil lutkarstvu, restavratorstvu in scenografiji. Leta 1919 je ustanovil Slovensko marionetno gledališče in ga vodil do leta 1924, kjer je v glavnem uprizarjal igre Poccija, Bendorfa, Novellija, Anne Vertue Gentile, Ivana Laha. Leta 1930 so ga na ustanovnem kongresu Jugoslovanske lutkovne zveze v Ljubljani izvolili za častnega predsednika. Po ukinitvi lutkovnega gledališča se je spet posvetil slikarstvu, vendar je v domačem krogu še vedno prirejal predstave z marionetnimi lutkami. Pravzaprav je Milan Klemenčič stalno nihal med slikarstvom in lutkarstvom, a je uspešno združeval oboje, upoštevavanja vredna pa je tudi njegova fotografska dejavnost.

Šele po njegovi smrti so bila leta 1958 prvič na ogled njegova dela na razstavi Avtoportret na Slovenskem. V letu 1970 sta mu bili prvič posvečeni samostojni razstavi. V Goriškem muzeju so bili zbrani njegovi goriški motivi, v avli Prve slovenske vlade v Ajdovščini pa motivi iz Goriške in Vipavske doline ter portreti domačinov. Leta 1976 je v Goriškem muzeju sledila še retrospektivna razstava, ki je postavila na ogled celotno Klemenčičevo umetniško dejavnost, vključno z olji, študijami, osnutki ter lutkami. Leta 2007 je bila v Pilonovi galeriji v

Ajdovščini postavljena razstava. Leta 2010 so na hiši v Ajdovščini [v Šturjah], kjer je Milan Klemenčič pripravil prvo lutkovno predstavo, postavili obeležje.

Leta 1958 je bil posthumno imenovan za častnega člana UNIMA. V Lutkovnem gledališču Ljubljana so v okviru lutkotečnega programa obnovili dve njegovi marionetni miniatarki – *Doktor Faust* [1938, 1982, 2005] in *Sovji grad* [1936, 1990, 2013].

Klemenčičevo nagrado lahko jo prejmejo:

- Igralci, ki so ustvarili pomembne igralsko-animatorske vloge in z njimi prispevali k razvoju in ohranjanju specifične igralske umetnosti – umetnosti animacije.
- Režiserji, ki so znaten delež svojih režij ustvarili v lutkovnih gledališčih in so s svojimi čisto lutkovnimi režijskimi zamislili prispevali k razvoju in modernizaciji slovenske lutkovne umetnosti.
- Likovniki za ustvarjalno delo, ki se izkazuje v oblikovanju lutk in scene in so s svojo izvirnostjo prispevali k popestritvi sodobnih lutkovnih izrazov v slovenskih lutkovnih gledališčih.
- Tehnologi za izume, izboljšave in tehnično-tehnološke rešitve, ki so prispevale k boljši izrazljivosti pri animaciji lutke.
- Glasbeniki, ki so s svojimi glasbenimi kompozicijami prispevali k skladnosti lutkovnih predstav in z ustreznim glasbenim zvokom nadomeščali zven besede.
- Literarni ustvarjalci, ki so s svojimi igrami prispevali k razvoju izvirne slovenske lutkovne igre, kot posebne dramske zvrsti na Slovenskem.

Dosedanji nagrajenci:

- Ciril Jagodic, 1995
- Lojze Kovačič, 1996
- Peter Dougan, 1997
- Mara Kralj, 1998
- Breda Vintar Hrovatin, 2009

Poziv za nominacije je bil dan na Občnem zboru UNIMA 25. aprila 2013. V razpisnem obdobju so na naslov sekretariata slovenske UNIMA prispeli trije predlogi. Zbiranje predlogov za podelitev Klemenčičevih nagrad je potekalo do 15. junija 2013. Izbor nagrajenca je bil prepuščen programskemu odboru UNIMA Slovenije.

Programski odbor v sestavi Alenka Vogeljik, Katja Povše in Silvan Omerzu je 11. julija 2013 soglasno odločil, da se letošnja Klemenčičeva nagrada podeli Zlatku Boureku za prispevek k slovenskemu lutkarstvu.

Utemeljitev: V čast in ponos nam je, da se je vsestranski umetnik odločil za lutkovno gledališče, ki združuje figuraliko s pripovednostjo. Njegove lutkovne postavitve so celostne umetnine, ki so vplivale tako na slovensko kot tudi na svetovno lutkovno umetnost.

Nagrada se podeli na zaključnem večeru 7. bienala lutkovnih ustvarjalcev Slovenije 15. septembra 2013 v Lutkovnem gledališču Maribor.

Foto ŽIGA KORTNIK

Sovji grad, LGL, 2013

Temelji

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

MESTNA OBČINA MARIBOR

PBS.

POŠTNA BANKA SLOVENIJE, d.d.
Bančna skupina Nove Kreditne banke Maribor d.d.

Snaga
Šla lepše okolje!

HP
hostel pekarna

ZADRUGA
DOBRINA

KIBLA
MULTIMEDIJSKI CENTER

Medijski pokrovitelji

VEČER

MLADINA

R
RADIOMB

Programska knjižica festivala 7. bienale lutkovnih ustvarjalcev Slovenije

7. bienale lutkovnih ustvarjalcev Slovenije organizirata
Ustanova lutkovnih ustvarjalcev in Lutkovno gledališče Maribor.

Strokovni odbor festivala
Katarina Klančnik Kocutar, Aja Kobe, Amelia Kraigher,
Martina Maurič Lazar in Silvan Omerzu (predsednik)

Organizacijski odbor
Mojca Planšak, Katja Povše, Irena Rajh Kunaver,
Mojca Redjko in Jason M. Smith

za LGM Mojca Redjko
za ULU Silvan Omerzu
selektor 7. bienala Uroš Trefalt
strokovna žirija 7. bienala Zlatko Bourek, Barbara Bulatović,
Matjaž Pograjc

izdajatelj Lutkovno gledališče Maribor
zanj Mojca Redjko
oblikovalka Danijela Grgić
avtorja ilustracij Silvan Omerzu, Danijela Grgić (str. 20)
avtor fotografije na naslovnici in fotografij z razstav Boštjan Lah
fotografije predstav iz gledaliških arhivov
tiskarna HOPA
naklada 300 izvodov

Maribor, september 2013

Lutkovno gledališče Maribor

Vojašniški trg 2 A
2000 Maribor, Slovenija
T +386 2 228 19 70
E info@lg-mb.si
S www.lg-mb.si

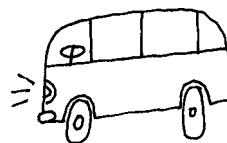
Kako do vstopnic

Blagajna Lutkovnega gledališča Maribor je odprta vsak dan od ponedeljka do petka med 10. in 13. uro, v torek in četrtek tudi med 15. in 18. uro, v soboto med 9. in 11. uro ter uro pred vsako predstavo.

T 02 22 81 979 / 031 614 533

Spletni nakup vstopnic z moneto je mogoč
na naslovu www.lg-mb.si.

Cena vstopnice za otroško in mladinsko predstavo znaša 5 evrov,
za odraslo predstavo (15+, 16+ in 18+) pa 10 evrov.

Zapomnik

